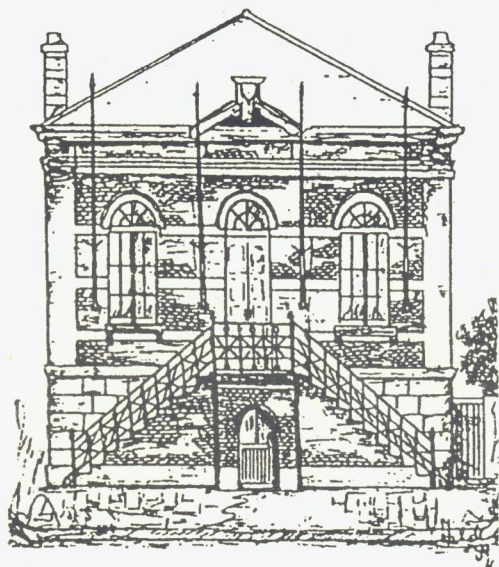

van wirskaante

orgaan van heemkondekring 'amalia van solms', baarle-herzog-nassau

jaargang 20, nr. 2
1 juni 2005

Heemkundekring 'Amalia van Solms' houdt zich actief bezig met het erfgoed van onze gemeenten. Doel daarvan is:

- onze kennis ervan te vergroten
- het waardevolle te behouden en te beschermen
- de verzamelde gegevens beschikbaar te stellen

De kring verzamelt hiertoe informatie over velerlei onderwerpen uit het heden en verleden van Baarle, Castelré, Ulicoten en Zondereigen.

Heemkundekring 'Amalia van Solms'

Het Heemhuis

Kerkstraat 4

2387 Baarle-Hertog (B)

Internet: www.amaliavansolms.org

Bankrelaties:

- Rabobank Baarle-Nassau e.o.rekening: 10.38.94.969
- KBC Baarle-Hertog rekening: 733-3023880-32

Overname van artikelen of gedeelten ervan is slechts toegestaan mits bronvermelding.

van wirskaante

Driemaandelijks tijdschrift
Heemkundekring 'Amalia van Solms'
Baarle-Hertog-Nassau

Redactie: Dré Moors, Piet van der Flaes, Antoon van Tuijl,
Herman Janssen en Peter Tuytelaars.

20de jaargang nr. 2

1 juni 2005

INHOUD

Voorwoord	A. Jacobs	70
Zondereigen bevrijd	P. van der Flaes	72
Aan de praot mee (21) Miet Kooremans	A. Moors	74
Kwartierstaat van Miet Kooremans	J. Broos	86
Den Oorlog Verklaard (3)	H. Janssen	91
Ouderschap	A.J. van Eijl-v.d. Klashorst	114
Ceres' goddelijk geschenk: het brood	E. Verbiest	115
Het receptenschrift van tante Cor	H. Gulickx	120
Smokkelen rond 1939	F. Willemsen	124
Merkwaardigheden (43)	A. van Tuijl	126
Een specht en een zere pols	P. van der Flaes	129
Arme Amalia (52)	A. van Tuijl	132
Aanwinsten Bidoc (21)	L. Luiten	133
Intentieverklaring over samenwerking	H. Janssen	135
Activiteitenkalender	A. Moors	136

Voorwoord

Op 17 maart j.l. hebben wij onze 29e Algemene Ledenvergadering gehouden in zaal "De Kneut" te Ulicoten. De zaal in Ulicoten was goed bezet met geïnteresseerde leden en we kunnen terugkijken op een vlot verlopen vergadering. Alle leden hadden de nodige stukken thuis ontvangen en bekeken zodat er bij het officiële gedeelte nauwelijks vragen waren. De kascommissie gaf aan dat de administratie er zeer verzorgd uitzag en tevens een goed beeld gaf van onze vermogenspositie. De penningmeester kreeg een dikke pluim. De aftredende bestuursleden stelden zich alle drie weer beschikbaar en zij werden door de leden herbenoemd. Dat wil zeggen dat Antoon van Tuijl, Ria Laurijssen en Fons Raeijmaekers weer voor 3 jaar als bestuurder voor onze vereniging beschikbaar zijn.

Tijdens deze Algemene Ledenvergadering werd een inventarisatie gehouden voor toekomstige activiteiten onder de aanwezige leden. Hieruit kwamen toch verrassende ideeën waarmee de activiteitencommissie aan de slag kan.

Na de pauze een terugblik ,via prachtige foto's, gemaakt tijdens de activiteiten van vorig jaar. Een terugblik die liet zien dat we een actieve vereniging zijn en dat veel leden van de georganiseerde activiteiten genoten hebben.

Zoals gebruikelijk worden op de dag voor Koninginnedag de koninklijke onderscheidingen door de burgemeester uitgereikt. Het bestuur van onze vereniging was door de gemeente op de hoogte gebracht van de onderscheiding voor onze vice-voorzitter Antoon van Tuyl. Uitreiking zou plaatsvinden op het Heemhuis. Natuurlijk moest het voor Antoon een verrassing zijn en de zaken waren goed doorgesproken om Antoon op het juiste moment op het Heemhuis te hebben. Maar Antoon was de laatste hand aan het leggen aan onze tentoonstelling "Bedevaarten vanuit Baarle", dus hij was op het Heemhuis. We hebben hem toch kunnen verrassen maar toen onze secretaris met hem naar de raadszaal kwam, waar familie, bestuur en kennissen aanwezig waren, wist Antoon wel hoe laat het was.

Uit de toespraak van burgemeester Hendrixx kwamen de verdiensten van Antoon voor zowel het onderwijs als de heemkunde duidelijk naar voren. Antoon is een veelzijdig en gedreven heemkundige en dit geldt ook voor het vakgebied onderwijs. Antoon is een actief lid van de heemkundekring met een weloverwogen visie, frisse ideeën, creativiteit, respect, regelmaat en continuïteit. Wij hopen, als bestuur en ook alle leden, dat Antoon nog vele jaren in onze vereniging actief zal blijven. Wij kunnen hem niet missen.

Antoon, van harte proficiat namens het bestuur en leden met deze koninklijke onderscheiding. Een terechte waardering voor al je werk voor onze gemeenschap.

Op deze dag werden nog twee leden van onze vereniging koninklijk onderscheiden namelijk Aad van Elswijk uit Baarle-Nassau en mevrouw Lisa Kusters-van Sas uit Ulicoten. Ook voor hun beide natuurlijk gelukwensen van bestuur en leden met deze koninklijke onderscheiding.

Ad Jacobs, uw voorzitter.

Zondereigen bevrijd

Piet v.d. Flaes

Op 30 september 1944 werd de bevrijding van Zondereigen voorbereid en wel op twee manieren. Er had een eerste beschieting plaats vanuit het al eerder vrij geworden Merksplas. Bijzonder was wat later bleek. De Polen schoten met geschut wat ze op de Duitsers buitgemaakt hadden. Die stukken bleken echter oorspronkelijk van het Poolse leger geweest te zijn en stamden nog uit het begin van de oorlog.

De tactische voorbereiding vond plaats bij de Zondereigense Moermolen. Daar had Generaal Maczek zijn commandanten laten samenkomen. Er werd besloten Zondereigen in de tang te nemen. Een aantal tanks zou met begeleidende manschappen met een boog richting Ghel trekken. Een tweede groep moest dan richting Ginhoven oprukken. De derde groep zou dan het dorp zelf vrij kunnen maken.

In Zondereigen zat op het laatst van de oorlog maar een handvol Duitsers die één vrachtwagen tot zijn beschikking had. Met die soldaten kreeg Jos Dufraing het nog bijna aan de stok, zoals hij me ooit vertelde. Die vrachtwagen stond op een dag onbeheerd in het dorp. Jos zag dat er zakken in lagen waarin iets verpakt zat. Hij pikte zo'n zak mee en verstopte die verderop in de heg. Toen hij nog een tweede zak op wilde halen, keek hij even snel naar de inhoud. Was dat schrikken; er bleken granaten in te zitten. Intussen kwamen onverwacht de Duitsers tevoorschijn. Die hadden bezwaar tegen de belangstelling voor hun spullen. Ze losten een schot waardoor een van de omstanders in een arm getroffen werd.

Er moeten Duitse verspieders actief geweest zijn, die door hadden dat de Polen van plan waren de strijd in onze grensstreek te beginnen. Later bleek namelijk dat er vanuit Reusel een troepenmacht van tenminste tienduizend man deze kant op gestuurd was.

De volgende morgen werd om 06.00 uur de Poolse aanval ingezet. Terwijl er eerder kansen geweest waren om zonder noemenswaardige tegenstand op te rukken tot bij Tilburg en Breda, kregen de Polen nu hevige tegenstand. Ze verloren dan ook verschillende tanks en eenmaal in het dorp, moesten ze bijna huis voor huis veroveren.

Een aantal Poolse tanks was uitgerust met een gevreesd wapen. Er zat een reservoir op, gevuld met een mengsel van benzine en olie, voorzien van een spuitinstallatie met ontstekingsmechanisme. Ze konden deze voorziening als een soort vlammenwerper inzetten. “Crocodiles” noemden ze die. Om vanaf café “Het Witte Paard” op het Lipseinde tot aan de kerk te komen, hadden de Polen zes uur hardnekkige strijd nodig. Ze zetten echter door en slaagden er in door te stoten tot over de grens. De boerderij van de familie Vissers, die midden in de uitgestrekte velden stond, werd als eerste huis van Baarle-Nassau bevrijd.

De Duitsers hadden op de Zondereigensebaan een zwaar kanon opgesteld. Die positie was gunstig voor de Duitsers. Ze hadden een goed zicht op de Poolse tanks die over de Zondereigense brug richting Gorpeind wilden trekken. Ook hier leden de Polen verliezen.

Baarle-Dorp kreeg die dag ook al een voorproefje van wat er komen ging. Ik zat op zondag in de Hollandse kerk de mis te volgen toen voor het eerst op Baarle geschoten werd. Een granaat klapte op de sacristie. Pastoor Vekemans vertrouwde het niet langer, staakte zijn dienst en liet de gelovigen zo gauw mogelijk naar huis gaan. De volgende dag zou het er in Baarle echt gaan spannen.

Begin november ben ik eens in Zondereigen gaan kijken. Het was verwonderlijk dat er slechts twee burgerslachtoffers gevallen waren, terwijl de strijd er zo bitter geweest was. Later bleek uit verhalen van bewoners dat de Polen, maar soms ook de Duitsers wel, de burgers adviezen gaven hoe ze zich zo goed mogelijk konden beveiligen. Ik heb wel heel veel materiële schade gezien. Het hele vredige dorpje was een grote puinhoop. Wat een trieste aanblik. Duur betaalde vrijheid, maar dank zij de dappere Poolse mannen wel vrijheid!

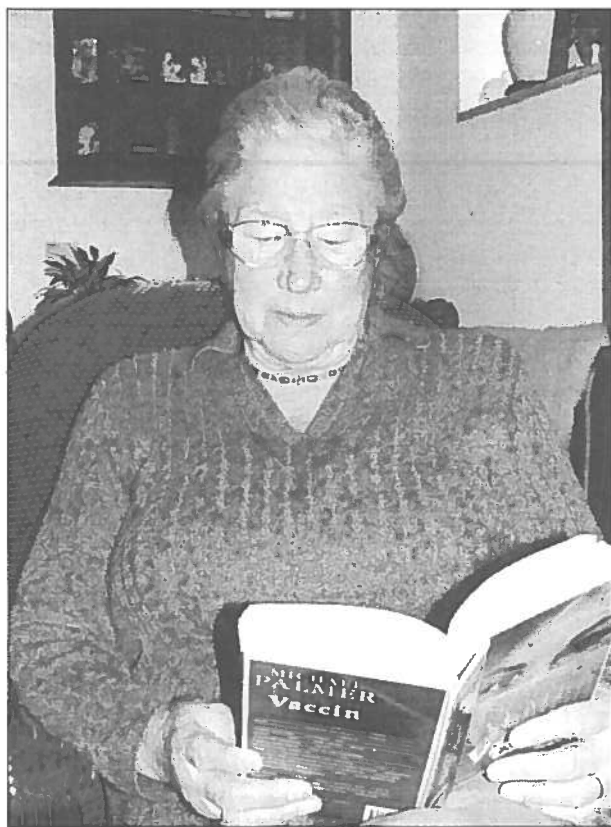
Aon de praot mee (21)..... Miet Kooremans

*“Altijd zorgen voor zieke mensen,
ik heb un schoon leven gehad”*

Dré Moors

Wie is Miet Kooremans

Miet Kooremans werd geboren op 2 december 1924 te Baarle-Hertog op Boshoven. Eind dit jaar wordt Miet dus 81. Ze is haar hele leven

Miet verslindt heel wat leesboeken.

ongetrouwd gebleven en woont sinds enkele jaren in een appartement aan de Uitbreidingsstraat in Baarle-Hertog. Haar vader Jan Kooremans werd geboren te Chaam op 7 augustus 1895 en overleed in Baarle-Hertog op 23 oktober 1964. Moeder Carolina Willemen zag het levenslicht in Baarle-Hertog op 6 februari 1896. Zij overleed eveneens in Baarle-Hertog en wel op 29 oktober 1974.

Vader en moeder Kooremans hadden een landbouwbedrijf. Eerst op Boshoven waar zij een

boerderij pachtten van Kees Havermans. Later woonden daar het gezin van Jan Vermonden en van Jaon van Tilburg. De boerderij is ongeveer 35 jaar geleden gesloopt. Op die plaats zijn in de zeventiger jaren woonhuizen gebouwd. De twee oude, markante lindebomen die naast de toenmalige boerderij stonden, staan er nog steeds. Later verhuisde het gezin Kooremans naar een boerderij aan de Gierlestraat in Baarle-Hertog. De familie Willemen (moederskant) was trouwens afkomstig uit de Gierlestraat. In het gezin van vader Jan en moeder Carolina waren 5 jongens en 4 meisjes. Eerst werden drie jongens geboren. Toen kwam Miet. Daarna achtereenvolgens twee meisjes, een jongen, een meisje en tot slot weer een jongen. Ondertussen zijn 3 broers en 2 zussen van Miet overleden.

Miet is haar hele arbeidzame leven werkzaam geweest als vroedvrouw en verpleegkundige. Dertig jaar werkte zij in het Tropeninstituut in Antwerpen. Als vrijwilligster zet zij zich tot op de dag van vandaag in voor de 'Vrienden van Lourdes' (de laatste jaren als voorzitter).

De boerderij op Boschoven, met Vlaamse schuur, waar Miet werd geboren.

Miet staat bekend als iemand die heel gemakkelijk praat. Diverse keren merkt ze voor en tijdens het interview op “als ik teveel praat dan kap je me gerust af.” Toen ze vroeger op de verpleegstersschool zat, vroegen de leerkrachten aan alle leerlingen om toch vooral in beschaafd Nederlands te spreken. Die van Vlaanderen waren namelijk volgens Miet niet te verstaan. Tot op de dag van vandaag is ze beschaafd Nederlands blijven spreken.

De jeugdjaren van Miet

“Ons vader was een, zou ik zeggen, gewone boer. Hij had kippen, varkens, koeien, paarden en een paar schaaapjes. Op de landbouwgrond werd van alles geteeld, waaronder aardappelen. Vader had één knecht. Dat was Chris Geppard uit Chaam. Maar onze jongens werkten ook mee op de boerderij. Ons moeder had daar minder tijd voor. Zij was de eerste jaren na haar huwelijk alle jaren zwanger. Vele jaren zorgde zij voor ons allemaal. Het

De ouders van Miet toen ze een jaar of 27 waren.

gezin waarin wij opgroeiden was erg aangenaam. Ons moeder kon goed met ons lachen. Zij bakte regelmatig wafels en pannenkoeken voor ons. Pa was streng maar rechtvaardig. Ik heb van hem echter nooit slaag gekregen. Als jonge kinderen was het vanzelfsprekend dat je meehielp op de boerderij. Wij raaptten bijvoorbeeld patatten, we deden dan allemaal mee. In de huiskamer was een slaapkamer voor enkele meisjes. De kleinsten sliepen bij vader en moeder. In de opkamer sliepen de jongens. Een of twee zusjes en ik sliepen in de bedstee.

De boerderij op Boshoven lag er geïsoleerd bij. In de verte zag je de woningen aan de Alphenseweg, van onder andere van Ginhoven, Charel Meeuwesen, Bart van Loon en de molen van Theeuwes. Als je klein bent, lijkt dat nog veel verder weg. Bij ons in de buurt stonden slechts een paar boerderijen, die van Jan van de Heijning, Floor Seegers en Kees Havermans. Toen ik een jaar of acht was, zijn we verhuisd naar de boerderij aan de Gierlestraat waar verder geboerd werd,” aldus Miet.

Lagere school

De Belgische lagere school bezocht Miet in de Kerkstraat bij de zusters Franciscanessen. ‘Iedere dag gingen we ’s morgens naar de kerk, dan naar huis, eten en terug naar school. We gingen altijd te voet, samen met de kinderen van Jaspers en Bruurs. Ik ging heel graag naar school. De zusters waren eigenlijk best begaan met het grote huishouden van ons moeder. Op zaterdagmiddag, wanneer we normaal ook naar school moesten, zei de zuster meer dan eens: U moet deze middag niet terugkomen. U moet uw moeder gaan helpen.

Ik was een normale leerling, ben nooit blijven zitten. Ik kon om zo te zeggen goed mee. Vooral geschiedenis vond ik een heel fijn vak. De zusters waren héél, héél streng. Als de bel ging stond je meteen in de rij en was het stil. Er was stiptheid, gelijk er nu nog is. Op een dag zei ik zachtjes: “Wat ben ik blij dat ik uit die apenkooi ben.” Maar zuster Irene had het gehoord en zei op z’n West-Vlaams heel streng tegen mij: “Gaan in de gang staan!” Toen de klas weer begon, kreeg ik een lint om mijn nek gehangen waaraan een grote rode tong hing. Ik heb met die tong lang in de klas moeten staan, tot

we weer naar huis gingen. Op een dag kreeg mijn zus die ook bij mij in de klas zat straf, terwijl ze niets had gedaan. Het was de schuld van die 'klets' die naast haar zat. Ik zei toen tegen ons moeder dat ons To straf had gekregen en dat was niet haar schuld maar van die van haar naast. Ons To heeft toen een briefke van ons moeder mee naar school gekregen voor zuster Ida.

Na de lagere school heb ik naailes gehad bij de Nederlandse zusters Dominicanessen en heb ik les gevolgd aan de huishoudschool van Baarle-Hertog. In die tijd hielp ik veel thuis mee in het huishouden. Op een gegeven moment ben ik één dag per week gaan helpen in het gezin van Smulders, bij ons op de hoek. Dat waren propere mensen. Ik heb dat daar één of twee jaar gedaan."

Dansen

Toen Miet een jaar of 16 was, brak de oorlog uit. Toch was er in die tijd gelegenheid om je te ontspannen. Zo was Miet bij de boerinnenbond en deed ze met een groep jongeren ritmische oefeningen. Op zondag mocht ze met de kermis (twee keer per jaar) uit gaan dansen, maar wel onder strikte voorwaarden.

"We moesten dan vóór tien uur 's avonds thuis zijn. Ik mocht echter niet overal komen. In die tijd werd er bij den Bierings ook gedanst, maar de pastoor had dat niet graag. Hij preekte daarover. Dansen daar was volgens hem des duivels. Wij werden beschouwd als meisjes die thuis moesten blijven en werken en

Miet, als mooie jonge meid van 18.

naar bepaalde vergaderingen moesten gaan. Ik ben bij den Bierings, waar toen ook een cinema was, nooit binnen geweest. Die zaak stond niet goed aangeschreven.

Meestal gingen we dansen bij boeren thuis. Met een harmonica werd muziek gemaakt. Er werden ook stukjes voorgedragen. We waren dan met zo'n 25 jongens en meisjes. Bij bakker Gulickx aan de Kerkstraat ben ik ook gaan dansen. Onze jongens hadden van onze ouders opdracht gekregen ons in de gaten te houden en dat deden ze ook. Met Nieuwjaar gingen we met een hele groep jongeren te voet naar Weelde om daar te dansen," aldus Miet.

Ik vraag haar of ze ooit verliefd is geweest.

"Verliefd? Ik denk het wel. Maar nooit echt. Ik ben wel regelmatig met iemand mee geweest. Ons mannen hadden veel vrienden. Ik was niet echt verliefd. Was dat wel geweest, dan zou ik die persoon genomen hebben. Maar ik heb nooit officieel kennis gehad. Ik was, denk ik, toch wel populair bij de jongens. Ik kon goed dansen, dacht ik toch, vooral walsen. Als je met een jongen meeinging dan gaf je elkaar buiten een kus. Meer niet. Nee, nee, niet binnen! Onze jongens moesten zorgen dat we goed thuiskwamen. Onze broers vertelden thuis wat we uitgespookt hadden. Ik heb nooit spijt gehad van vrijgezel te zijn."

Miet gaat leren en werken voor verpleegkundige/vroedvrouw

"Mijn moeder zag graag dat ik zou trouwen en kinderen krijgen. Maar ik had andere ideeën. Ik wilde héél graag de verpleging in gaan of vroedvrouw worden. Zo als Julia Loots, dat zou ik ook graag willen. Dat had ik in mijn hoofd. Op een dag kwam er iemand, die aan Weelde Statie een vakantie-huisje had, melk halen bij onze Toon aan de Grens. Zij was directrice van de verpleegstersschool van Mechelen. Onze Toon vertelde haar dat ik graag verpleegster wilde worden. Direct daarna kwam ze bij ons thuis. Na het gesprek zei ze dat ze me daar zou inschrijven. Korte tijd later zei een vroedvrouw uit Turnhout die dat hoorde tegen ons moeder: "Dat moet gij niet doen. U moet uw dochter niet naar Mechelen sturen. Dat is geen katholieke school. Uw dochter moet ge sturen naar de St. Camillusschool

De zoveelste baby die Miet (ze is hier 27 jaar) mee ter wereld heeft geholpen.

in Antwerpen. Ze kan er dan naar toe gaan samen met een nichtje uit Merksplas.” Ik heb toen een brief naar Mechelen geschreven en gewoon aangegeven zoals het was. Dat ik niet mocht en dat het mij erg speet.

Toen ik eenentwintig was, begon de opleiding van vijf jaar aan de St. Camilluschool in Antwerpen. In die tijd mochten onderwijzeressen en verpleegsters niet trouwen. Deed je dat, dan moest je stoppen met werken. Je aanvaardde dat. Ik gaf ook niets meer om uitgaan. De kinderen van mijn broers en zussen waren mijn droom. Dat waren mijn kinderen, nog steeds. Het eerste leerjaar ging ik iedere maand naar huis, later om de veertien dagen. Als ik naar huis ging moest ik aan de grenspost dikwijls mijn valies openmaken.

In het eerste leerjaar kreeg ik voorbereiding. Het vijfde leerjaar werd ik opgeleid tot vroedvrouw. De tussenliggende jaren werd ik opgeleid tot verpleegkundige. Na die schooljaren heb ik ongeveer drie maanden gewerkt in het sanatorium van Westmalle. In Turnhout was toen nog geen plaats. In Westmalle vond ik het niet leuk. Er werden daar TBC-patiënten verpleegd,

maar ik moest daar niets doen. Alleen temperaturen, zorgen dat ze hun melk opdrongen en zorgen dat ze rustig bleven.

Gelukkig kwam er een telefoontje van de school van het St. Camillus-ziekenhuis dat er in het moederhuis aan de Vinkenstraat in Antwerpen een plaats vrij was voor vroedvrouw. Ik werd er eerste verpleegster/vroedvrouw en kwam meteen te werken in de baarzaal. De allerarmste mensen van de stad kwamen daar. En dan moet ge ook denken aan hoeren en zo. Ook artiesten en toneelspelers, die verdienden in die tijd ook nauwelijks geld. Met de hygiëne was het dikwijls niet goed gesteld. Veel luizen! Met een doek met azijn werden die luizen in de schaamstreek en op het hoofd gedood. Ik vond dat niet erg. De vrouwen bleven er zo'n negen dagen. Er vonden 2.000 bevallingen per jaar plaats. Op een nacht kwamen er twee tot twaalf kinderen ter wereld. Ik ben er gebleven van 1951 tot 1956."

Het Tropeninstituut Antwerpen

In één adem vervolgt Miet haar verhaal. "In 1956 werd ik aangenomen bij het Tropeninstituut in Antwerpen. Het was de bedoeling dat ik naar de tropen zou gaan. Eerst werd ik verplicht om Frans te gaan leren. Twee dagen per week kreeg ik gedurende een paar uur Franse les. In de beginjaren kwamen er heel veel Kongolese patiënten naar Antwerpen. Het ministerie van Afrikaanse zaken betaalde alle kosten voor de zieken en hun gezinnen. In 1960 viel die financiering weg en braken er moeilijke tijden aan voor het Tropeninstituut. Van lieverlee kwamen er toen patiënten van heel de wereld naar het Instituut. Uit Brazilië, Indië, Afrika enzovoort. Heel veel lepra- en malariapatiënten. De zogenaamde slaapziekte was het ergste wat je in de tropen kon overkomen. Gestoken door een vlieg levert dat alleen een rood plekje op. Maar dan werd de patiënt ziek, doodziek. Met een beetje tegenslag vielen de patiënten in coma.

Beginjaren zestig vroeg de directeur mij om naar Kasongo in Zaïre te gaan om daar een vroedvrouwenschool te openen. Ik heb toen nog een zware opleiding moeten volgen, de interessantste die ik ooit gehad heb. Ik haalde toen ook het diploma van laborante. Op 9 september 1960 stond ik op het punt van vertrekken, met mijn spullen in een grote metalen valies.

Pygmeëen in Zaïre voor hun hut in 1979. Miet helpt er haar vriendin.

Uiteindelijk ging de reis niet door omdat ze in Zaïre vanaf de zelfstandigheid meenden dat ze geen blanken meer nodig hadden.

Aan het einde van mijn carrière ben ik toch nog zes weken naar Zaïre gegaan. Ik was daar bij de Pygmeëen. Een vriendin van mij zat daar midden in de 'brousse'. In al die jaren was daar geen enkele vooruitgang geboekt. Het was er muisstil daar. Je zag of hoorde nooit een vliegtuig, auto's waren er niet. De mensen hadden er alle tijd. Alle vervoer gebeurde te voet of met een fiets. Soms hoorde je in de verte getrom, dat was een teken dat er een zieke op komst was. De zieke lag in een net, bevestigd aan een paar stokken en werd zo het hospitaal ingedragen. Meestal liepen de mensen naakt. Geld hadden ze niet. Na de ziekenhuisopname moesten ze dan daar werken om zo de kosten te betalen.

Na zes weken ben ik weer naar Antwerpen teruggegaan. Daar heb ik mijn werk voortgezet tot 1985, toen ben ik met pensioen gegaan. Vrienden zeiden me niet in eens te stoppen. Je valt in een gat, zeiden ze.

Vrijwilligerswerk

Die wijze raad heb ik opgevolgd en heb toen gedurende tien jaar zomerkampen gedaan voor CM in Zandhoven, Duinkerken en Spa. Ik deed dat met heel veel plezier. Ik vond het zelfs geweldig. Mensen die langdurig ziek waren, bezorgden wij daar een aangename vakantie. Voor de Ziekenzorg in Baarle-Hertog ben ik na mijn pensionering ook lang actief geweest. Ik deed aan ziekenbezoek. En voor reumapatiënten doe ik ook vrijwilligerswerk. Al zo'n 35 jaar. Ook die mensen bezoek ik en af en toe. Ook organiseren we zo nu en dan een reisje voor hen."

Een zeer centrale plaats in het leven van Miet nemen de activiteiten in die ze voor de 'Vrienden van Lourdes' organiseert. Vanaf 1954 reist ze als verpleegkundige mee naar Lourdes. Eén jaar, in 1960, kon ze niet mee vanwege het volgen van een cursus.

*De Lourdesreis in 1953. Uiterst links op de foto Miet.
Uiterst rechts busondernemer Jos van Raak.*

Miet: “Er wordt twee keer per jaar een reis georganiseerd. In mei voor de gezonde mensen. In juli voor de zieke mensen en ook nog voor een aantal gezonde mensen. De zieken verblijven in een prachtig nieuw ziekenhuis in Lourdes. De anderen logeren daar in een hotel. We zorgen altijd voor voldoende verplegend personeel alsook brancardiers. De mensen vinden het geweldig en komen, zo gezegd, anders terug. Laatst was er iemand die tegen zijn goesting meeding. In de trein las hij schunnige boekjes maar niemand stoorde zich er aan. Toen hij weer naar huis terugreisde was hij helemaal veranderd, hij was een heel aangename man geworden. De saamhorigheid onder de groep bedevaartgangers is groot. Bij de grot zijn die mensen muissstil. Het is net alsof de miserie bij de grot wordt uitgesmeten. Ze gaan als een héél ander mens weer naar huis.”

Miet is momenteel nog voorzitter van de Vrienden van Lourdes. Ze heeft aangegeven dat de Vrienden maar eens op zoek moeten gaan naar een opvolger, een jonger iemand. Tot vorig jaar is ze even voorzitter geweest van het kerkbestuur. Ook is ze al jaren lector in de kerk, hoewel ze dat de laatste tijd wat aan het afbouwen is.

Terugblik

Terugkijkend op haar leven zegt Miet dat ze een ‘schoon’ leven heeft gehad. “Echt. Altijd tussen de mensen geweest en mogen zorgen voor zieke mensen. Ik ben op niemand jaloers. Ik zou opnieuw het zelfde doen mocht ik opnieuw kunnen beginnen. En ik zou ook niet trouwen. Zou ik getrouwd zijn, dan zou ik gescheiden zijn. Ik kan geen twee dingen tegelijk doen.”

Gedurende 10 jaar woonde Miet samen met haar vrijgezelle broer Jan. In 1996 overleed hij. Ook aan de tijd dat ze samen was met haar broer Jan, bewaart Miet warme herinneringen. Ze kon het goed vinden met haar broer. “Trouwens, ik had ons moeder beloofd dat ik altijd voor onze Jan zou zorgen”, aldus Miet.

Toekomst

De toekomst ziet Miet met vertrouwen tegemoet. Maar ze telt haar dagen. “Mijn resterende tijd is nog beperkt. Alle dagen ga ik slapen met het gedacht, misschien is het wel mijn laatste nacht. Maar ik leef héél graag hoor. Ik lees wel vier boeken per twee weken. Als ik niet in slaap kan komen, pak ik een boek. Ik babbel graag en ik puzzel graag. Op TV kijk ik graag naar documentatie. Het wandelen gaat moeilijker, tot aan de kerk is geen probleem. Mijn gezondheid is altijd goed geweest. Om 12 uur ’s avonds ga ik naar bed. Om half acht ben ik er weer uit.

Autorijden doe ik ook héél graag. Ik heb zojuist nog een nieuwe wagen gekocht. Stuur mij met de wagen maar naar Brussel, dat is geen probleem. Regelmatig ga ik naar mijn appartement aan zee in Knokke-Heist. Ik kom er graag. Ik vind het fijn dat ik mijn familie ook van het appartement kan laten genieten.”

Baol is in haar ogen wel heel erg veranderd. “In de stad kon ik zeggen wat ik wilde. Hier niet. Dat was voor mij erg wennen. Het eenvoudige dorpje Baarle is eigenlijk een klein stadje geworden. Het dorpse is helemaal weg. Alleen als je op zondag naar de kerk gaat zie je en spreek je nog Baarlese mensen. Buiten aan de kerkdeur wat buurten vind ik heel gezellig.”

Afscheid

Aan het slot van dit plezierige gesprek vraag ik haar of ze nog iets is vergeten te zeggen. Miet denkt heel even na en zegt dan: ‘Ik ben mijn ouders dankbaar dat ik mocht studeren. Héél, héél dankbaar!’”

Miet, namens alle leden van Heemkundekring Amalia van Solms danken wij jou hartelijk voor dit fijne gesprek. Wij wensen jou nog veel gezonde jaren toe. Het ga je goed!

Kwartierstaat van Miet Kooremans

Werkgroep Genealogie

Generatie I

1. Miet Kooremans, geb. Baarle-Hertog [België] op 2 dec 1924.

Generatie II

2. Johannes Antonius Kooremans, geb. Chaam op 7 aug 1895, ovl. Breda op 23 okt 1964, tr. met
3. Carolina Maria Willemen, geb. Baarle-Hertog [België] [Akte 7] op 6 feb 1896, ovl. Baarle-Hertog [België] op 26 okt 1974.

Generatie III

4. Antonius Kooremans, geb. Chaam circa 1865, tr. Chaam [Akte 8] op 1 jun 1891 met
5. Joanna Cornelia Simons, geb. Meer [België] circa 1869.
6. Joannes Baptist Willemen, geb. Oosterhout circa 1856, tr. Gilze [Bron : B.S. akte 20, 1882 Huwelijken Gilze en Rijen] op 14 sep 1882 met
7. Cornelia Catharina Verbreuken, geb. Meerle [België] circa 1859. Uit dit huwelijk
- 3a. Rosalia Paulina, geb. Baarle-Hertog [België] op 20 okt 1892, ovl. Weelde [België] op 18 jan 1956.
- 3b. Carolina Maria, geb. Baarle-Hertog [België] op 6 feb 1896, zie 3.

Generatie IV

8. Stephanus Kooremans, geb. Chaam, tr. Chaam [Akte 7] op 22 mei 1852 met
9. Maria Janssen, geb. Chaam.
10. Antonius Simons, tr. voor 1870 met
11. Joanna Godrie.
12. Jan Baptist Willemen, tr. Gilze [Bron B.S. : akte 13, 1853, Huwelijken Gilze en Rijen] op 19 nov 1853 met
13. Paulina Jansen, geb. Gilze.
14. Cornelis Verbreuken, tr. voor 1883 met
15. Petronella Dun van.

Generatie V

16. Johannes Kooremans, geb. Gilze en Rijen circa 1774, tr. Baarle-Nassau [Akte 9] op 8 mei 1814 met
17. Joanna Maria [(Johanna Maria)] Verheyen [(Verheijen)], geb. Baarle [België] [(Baarle-Nassau)] op 24 okt 1782 [(circa 1784)].
18. Joannes Janssen, geb. Meerle [België] circa 1787, tr. Chaam [Akte 2] op 25 mei 1823 met
19. Joanna Dun van, geb. Chaam circa 1797.
24. Adriaan Willemen, tr. voor 1814 met
25. Antonia Frijters.
26. Adriaan Jansen, tr. Gilze [Bron : B.S. akte 6, 1821 Huwelijken Gilze en Rijen] op 11 mei 1821 met
27. Petronella Biemans.

Generatie VI

32. Egidius Koremans, tr. voor 1775 met
33. Engelina Broeckx.
34. Adriaan Verheyen, geb. Merksplas [België] op 21 jun 1739, ovl. Baarle-Nassau op 8 mei 1801, tr. Baarle [België] op 30 nov 1766 met
35. Joanna Gerardi Hoeck van, geb. Baarle [België] op 8 jan 1738, ovl. Baarle-Hertog [België] op 8 mrt 1813.
Uit dit huwelijk
- 17a. Matthaëus Verheijen, geb. Baarle [België] op 13 sep 1767, ovl. Baarle-Hertog [België] op 3 feb 1858.
- 17b. Cornelius, geb. Baarle [België] op 7 mrt 1769.
- 17c. Cornelius, geb. Baarle [België] op 14 mrt 1772.
- 17d. Gerardina, geb. Baarle [België] op 13 jan 1774.
- 17e. Adriana, geb. Baarle [België] op 21 jan 1776.
- 17f. Maria Anna, geb. Baarle [België] op 24 dec 1777.
- 17g. Anna Catharina [(Verheijen)], geb. Baarle [België] op 21 aug 1779, ovl. Baarle-Nassau [Bron : B.S. 1859] op 14 apr 1859.
- 17h. Joanna Maria, geb. Baarle [België] op 24 okt 1782, zie 17.
36. Adriaan Janssen, tr. voor 1787 met

- 37. Cornelia Adriaensen.
- 38. Hendrik Dun van, tr. met
- 39. Maria Hendrickx.
Uit dit huwelijk
- 19a. Adriana Maria.
- 19b. Joanna, geb. Chaam circa 1797, zie 19.
- 52. Cornelus Jansen, tr. met
- 53. Engelina Martens.
- 54. Bartholomeus Biemans, tr. voor 1805 met
- 55. Paulina Willemen.

Generatie VII

- 68. Mathias Verheyen, geb. Merksplas [België] op 12 feb 1717, ovl.
Ravels [België] op 13 aug 1795, tr. Merksplas [België] op
5 mei 1738 met
- 69. Anna Schoenmakers, ovl. Weelde [België] op 3 jun 1773.
Uit dit huwelijk
- 34a. Adriaan, geb. Merksplas [België] op 21 jun 1739, zie 34.
- 34b. Maria Catharina, geb. Merksplas [België] op 4 feb 1741.
- 34c. Joanna Catharina, geb. Merksplas [België] op 22 aug 1743.
- 34d. Peter, geb. Merksplas [België] op 1 jul 1745.
- 34e. Jan Baptist, geb. Merksplas [België] op 19 jun 1747.
- 34f. Anna Cornelia, geb. Merksplas [België] op 20 okt 1749.
- 34g. Maria Anna, geb. Merksplas [België] op 4 mei 1752.
- 34h. Petrus, geb. Weelde [België] op 24 okt 1753.
- 34i. Maria Anna, geb. Weelde [België] op 13 feb 1756.
- 34j. Matthias, geb. Weelde [België] op 29 mrt 1761.
- 70. Gerardus Adriani Hoeck van, geb. Baarle-Hertog [België] op
9 aug 1706, tr. Baarle-Hertog [België] op 21 jan 1732 met
- 71. Joanna Cornelli Petri Willeborts, geb. Baarle-Hertog [België] op
11 dec 1715, ovl. Baarle-Hertog [België] op 21 jun 1792.
Uit dit huwelijk
- 35a. Adriaan Gerard, geb. Baarle-Hertog [België] op 6 apr 1741, ovl.
Baarle-Nassau op 17 mrt 1808.

35b. Adriana Gerardi Hoek van, geb. Baarle-Nassau op 5 dec 1734, ovl.
Baarle-Nassau op 26 dec 1812.

35c. Joanna Gerardi, geb. Baarle [België] op 8 jan 1738, zie 35.

Generatie VIII

136. Gasparus Verheijen, geb. Wortel [België] op 15 jan 1681, tr.
Merksplas [België] op 23 nov 1711 met

137. Adriana Damijssen, ovl. op 7 dec 1761.

Uit dit huwelijk

68a. Joanna Verheyen, geb. Merksplas [België] op 15 jun 1713.

68b. Adriaan Verheyen, geb. Merksplas [België] op 31 jan 1715.

68c. Mathias Verheyen, geb. Merksplas [België] op 12 feb 1717, zie 68.

68d. Maria Verheyen, geb. Merksplas [België] op 27 mei 1719.

68e. Cornelia Verheyen, geb. Merksplas [België] op 7 okt 1721.

68f. Peter Gasparis Verheyen, geb. Merksplas [België] op 2 jun 1724.

140. Adrianus Hoeck van, relatie met

141. Adriana Joannes Princen.

142. Cornelius Joannis Petri Wilborts, tr. voor 1712 met

143. Maria Arnoldi Backx.

Generatie IX

272. Adrianus Gasparus Verheyden, geb. Merksplas [België] op
19 nov 1657, tr. Wortel [België] op 15 jan 1681 met

273. Maria Adrianus Jacobi Peeters.

Uit dit huwelijk

136a. Gasparus Verheijen, geb. Wortel [België] op 15 jan 1681, zie 136.

136b. Anna, geb. Wortel [België] op 10 jan 1682.

136c. Adriana, geb. Merksplas [België] op 7 aug 1685.

136d. Jan, geb. Merksplas [België] op 6 jan 1687.

136e. Baltasar, geb. Merksplas [België] op 24 jan 1689.

136f. Maria, geb. Merksplas [België] op 24 dec 1691.

136g. Corneel Verheyen, geb. Merksplas [België] op 2 okt 1695, ovl.
Merksplas [België] op 28 mei 1771.

136h. Peter, geb. Merksplas [België] op 8 dec 1697, ovl. in 1724 [Bron :
Bas Verheijen].

136i. Matthias, geb. Merksplas [België] op 31 jul 1700.

136j. Josef, geb. Merksplas [België] op 19 mrt 1703.

Generatie X

544. Jisper Mathijs Verheyden, tr. (2) Baarle [België] op 25 nov 1663
met Joannu Georgii, tr. (1) Baarle [België] op 4 jul 1652 met

545. Anna Joannis Jacobs.

Uit dit huwelijk

272a. Margarethe Gasparis, geb. Baarle [België] op 9 mrt 1653.

272b. Adrianus Gasparus, geb. Merksplas [België] op 19 nov 1657, zie
272

Generatie XI

1088. Matthias Adriani Gerardi Verheijen, geb. voor 1596, tr. voor 1616
met

1089. Magdelena Aert Berghmans, geb. voor 1598.

Uit dit huwelijk

544a. Cristianus Matthei, ged. Baarle-Hertog [België] op 28 dec 1617.

544b. Jisper Mathijs Verheyden, zie 544.

Generatie XII

2176. Adriaen Geerit Verheyden, geb. circa 1550, relatie met

2177. Margriet Mathijs Peter Anthonis.

Uit deze relatie

1088a. Matthias Adriani Gerardi Verheijen, geb. voor 1596, zie 1088.

1088b. Niclaes Adriaen Geerit Jan, ovl. Ulicoten op 15 mrt 1634.

2178. Aert Janssen Bergen van, relatie met

2179. Martijnken ?.

Generatie XIII

4352. Geerit Jan Peter Verheyden, geb. circa 1520, relatie met

4353. ? ?.

4354. Mathijs Peter Antonis, relatie met

4355. Margriet Jans Roeth van.

Generatie XIV

8708. Peeter Antonis, relatie met

8709. Elisabeth Jan Swanen.

Den Oorlog Verklaard (3)

Herman Janssen

Deze aflevering van de oorlogskroniek behandelt de periode van november 1914 tot juli 1915, vanaf de bezetting van Zondereigen tot kort voor het operationeel worden van de dodendraad.

6 november 1914

De staten van overlijden waren niet tijdig ingezonden omdat alle postverkeer was opgeheven. Ze werden aan de heer registratie-ontvanger van Hoogstraten bezorgd door een speciale bode. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

7 november 1914

“De Nederlandse mobilisatie doet zich gevoelen. We leven hier in de onmiddellijke omgeving van een duizendtal militairen, deels infanterie

deels cavalerie, onder bevelhebberschap van een majoor. De inkwartiering van deze troepen geschiedt uitzonderlijk bij de inwoners van Baarle-Nassau. De Nederlandse militairen gedragen zich in alle opzichten op zeer voorbeeldige wijze. Uitschenk en verbruik van alcoholische dranken werd bij gemeenteverordening

Burgemeester H. van Gilse met zijn dochters. De vier oudsten werden op 9 september 1920 vereerd met de burgerlijke medaille van verdienste voor hun liefdadigheidswerk ten behoeve van de vluchtelingen.

verboden. De drankhuizen en herbergen worden stipt om 21u gesloten. Alle militairen moeten dan hunne inkwartiering vervoegen.

Van in het begin van den vijandelijken inval kwamen in de gemeente de eerste vluchtelingen, komende uit de omstreken van Luik, Landen, Tienen en Brussel. Later, na de verwoesting van Aarschot en Leuven alsook na de eerste beschieting van Mechelen, werd de toeloop van vluchtenden langsom aanzienlijker. Velen waren burgers welke alhier familieleden of kennissen hadden en zij werden dan ook in Baerle met liefde opgenomen.

Aanvang oktober, na een paniek veroorzaakt door de opkomst van Duitse soldaten te Turnhout en omliggende gemeenten, kwamen stroomen vluchtelingen naar hier afgezakt. Op den steenweg Turnhout-Baerle zagen we een onafgebroken stoet van mannen, vrouwen, en kinderen met in der haast bijeengescharrelde kleeding en dekgoed in pakken van allerlei soort, op alle slag van voertuigen zoals karren, stootwagentjes, kruiwagens, en zelfs fietsen geladen. Op 't onverwachts uit hunne woningen verjaagd kwamen die ongelukkigen in onze gemeente een onderkomen zoeken. Op zeer vriendelijke wijze werden ze door Nederlandsche soldaten ontvangen en herwaarts gebracht. Vermoeide moeders werden van hunne zware pakken ontlast. Schreiende kinderen werden met groote liefde opgenomen.

In dien benarden toestand waren ondertusschen te Baerle comiteiten tot stand gekomen met het doel deze ongelukkigen huisvesting, verzorging en voeding te bezorgen. Het eerste comité bestond uit dames en juffrouwen van onze gegoede families en had vooreerst tot doel gekwetsten te verzorgen, maar breidde aldra hare werking uit ten opzichte der behoeftige vluchtelingen. Met erkenning wijzen wij terloops op de onvermoeibare opoffering der juffrouwen Van Gilse en mevrouw Van der Perren. Het tweede comité, gevormd uit heeren der beide Baerles, heeft dit edel damescomité zeer belangrijken steun verleend. Milde giften kwamen toe, zoowel van eenvoudige militairen als van hunne oversten en de ingezetenen. Burgemeester van Gilse stelde zijne zaal St.-Remi onmiddellijk welwillend ter beschikking der vluchtelingen. In deze zaal werden een tweehonderdtal vrouwen en kinderen gehuisvest en gevoed door onze liefderijke

noorderbroeders, terwijl de mannen in den ouden quarantainestal een geschikt onderkomen vonden.

Om aanstekelijke ziektes te voorkomen welke door de opeenstapeling van volksmassa's gemakkelijk konden ontstaan, werd de pokinenting bij alle voortvluchtigen toegepast op bevel en door toedoen van 't Nederlandsch bestuur. Een register der alhier verblijvende vluchtelingen vermeldt de namen, beroep en woonplaats. Met de hulp van uitgeweken onderwijzers werd een vrije school geopend voor de vluchtelingenkinderen. Zaal St.-Remi werd in een schoollokaal herschapen.

Aangaande de bevoorrading van onze gemeente dient gezegd dat ons bestuur tweemaal bloem, zemelen en meel aan den burgerlijken gouverneur van Antwerpen heeft besteld. De goederen kwamen goed tot bij ons. Op 26 september bestelden we een nieuwe voorraad voor 5.732,25 frank, welk bedrag per accredifit aan de bestelling werd gevoegd. Door het opblazen van spoorlijnen, gebrek aan tramwagens, de bezetting en het bombardement van Antwerpen, zijn die voedingswaren niet toegekomen."

(Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester van Gilse en secretaris Schurmans aan de commissaris, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

15 november 1914

Ter gelegenheid van het naamfeest van de koning was er een algemene bevlagging in de gemeente Baarle-Hertog. Aan Zijne Majesteit werd een telegram met gelukwensen verstuurd. Om 11u was er een plechtig Te Deum in de kerk. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester van Gilse, nota "Baarle-Hertog", p.3)

Medio november 1914

"In het kanton Hoogstraten werden soldaten ingekwartierd van de 3de compagnie van het *Landstüirmbattillon Ludwichshaven*. Deze Rijnlanders behoorden in feite tot de reserve van het Duitse leger en waren hoofdzakelijk oudere soldaten, die niet écht bruikbaar waren voor frontinzet. In de ogen van het Duitse opperbevel waren zij uitermate geschikt om de grens te bewaken. Omdat er die eerste weken niet veel grenswachters voorhanden

waren, stoorde de lokale bevolking zich aanvankelijk weinig aan de Duitse bepalingen en verliep het al dan niet illegale grensverkeer vrij vlot.” (JH)

29 november 1914

Opnieuw werd in Baarle-Hertog een vluchtelingenkind geboren. Anna Philomena Der Kinderen schonk het leven aan Anna Catharina De Laet, dochtertje van Arthur De Laet, wagenmaker uit Borgerhout. De bevalling gebeurde in de woning van zijn broer, wagenmaker in Baarle. Als getuige tekende een andere broer, Leonard, die zijn herberg in Antwerpen in de steek had gelaten. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

2 december 1914

“Onze kruideniers en bakkers kunnen door den oorlog geen eetwaren voor den plaatselijken verkoop uit België ontvangen en thans verzetten de ambtenaren van douanen te Baarle-Nassau zich tegen alle invoer van eetwaar vanuit Nederland. Het militair gezag in Baarle-Nassau echter neemt door de uitzonderlijke ligging van Baerle-Hertog genoegen met de invoer van eetwaren, op voorwaarde dat die zou geschieden onder toezicht van den Majoor te Baarle-Nassau en den burgemeester van Baerle-Hertog. De invoer zou berekend zijn naar gelang de bevolking waardoor alle fraude onmogelijk wordt. Onze kruideniers en bakkers onderwerpen zich aan de Nederlandse wetten. De bakkers van Baerle-Hertog, vijf in getal tegen vier van Baarle-Nassau, leveren minstens 2/3de van hun producten aan inwoners van Baarle-Nassau. Bij deze komen wij U zeer beleefd vragen bovengenoemde neringdoeners op gelijke voet te willen stellen met die van Baarle-Nassau om in de noodwendigheden van beide Baarles te kunnen voorzien.” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester van Gilse aan de Minister van Geldwezen in ‘s Gravenhage, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Begin december 1914

De Duitsers gingen strenger toezien op de grensbewaking. Dat het bittere ernst was, bleek al vlug. De Landstürmers kregen de uitdrukkelijke instructie om eventuele overtreders, na sommatie, onverbiddelijk neer te schieten. Iedere illegale grensovergang werd een riskante aangelegenheid. (JH)

Medio december 1914

De grens werd door de Duitsers grondig afgegrensd. Minderhout werd van Castrelré afgesloten met een manshoge prikkeldraad. Daarna werd de grens tussen Meerle en Ulicoten op dezelfde manier versperd. Friese ruiters verhinderden het verkeer op de belangrijkste wegen naar de grens. Bovendien werd de bewegingsvrijheid in het achterland danig aan banden gelegd, tot zelfs in gemeenten die niet aan Nederland grensden. (JH)

December 1914

“Hoogstdringend gebrek aan bloem en meel. Het Weldadigheidsbureau ondersteunt gezinnen waar armoede en gebrek is. Er zijn maar weinig arme gezinnen in mijne gemeente omdat mijn volk spaarzaam en zuinig leeft.”
(Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Unieke foto van een verbroedering tussen Nederlandse en Duitse soldaten aan de Eikelenbos. Vriendschappelijkheden werden door de militaire overheid ten strengste verboden omdat ze de Nederlandse neutraliteit in gevaar brachten.

Kort voor Kerstmis 1914

Een escadron van het *Königliches Preussisches 6e jägerbataillon* onder leiding van Rittmeister baron von Hardenhueff bezette het Withof in Minderhout en de verlaten rijkswachtkazerne van Meerle. Deze elite-cavaleristen kwamen rechtstreeks uit de kazerne en waren naar onze streek gedetacheerd om de Landstürmers te versterken. (JH)

25 december 1914

De militaire gouverneur van Antwerpen, generalleutnant von Weller, maakte bekend dat de Belgisch-Nederlandsche grens in Baarle voor het nazicht der paspoorten slechts mocht worden overschreden via den steenweg Turnhout-Baarle-Nassau. Het overschrijden der grens op andere punten was ten strengste verboden en zou worden gestraft. Zelfs de poging daartoe was strafbaar en zou met het gebruik van wapens verhinderd worden. Zo werd Zondereigen afgescheiden van de rest van Baarle-Hertog. Op de Heikant werden door Landstürmers drie grote houten barakken opgetrokken en achter de kerk één, van waaruit alle patrouilles voortaan vertrokken. (JH)

27 december 1914

Duitsers lieten de grens aan de Minderhoutse brug 's morgens tot elf uur open om de kerkgangers uit het Nederlandse Castelé in staat te stellen naar huis terug te keren. Het was overigens de laatste mis voor de volgende vier jaar, want nadat de laatste Castelrénaren de brug waren overgegaan, werd ze afgesloten met een slagboom en manshoge Friese ruiters. (JH)

27 december 1914

Rond 14u naderden drie mensen de grens met Castelé in de buurt van de brug over de Mark. Eén van hen was de 22-jarige Joanna Philipsen uit Hoogstraten. Zij werd vergezeld door haar moeder, Joanna Somers en haar broer August, die de grens wou oversteken om zijn broers Frans en Jozef bij het leger te vervoegen. Een Duitse schildwacht zat verschanst in een bosje kreupelhout, honderd meter ten westen van de brug. Toen het trio de waarschuwingsborden voorbijstak, sommeerde hij hen halt te houden. Ze versnelden hun pas en negeerden zijn bevel. Hierop opende hij het vuur,

waarop het meisje dodelijk getroffen neerviel. Haar broer slaagde erin van de verwarring gebruik te maken om de grens over te steken, terwijl haar hysterisch huilende moeder ter plaatse werd gearresteerd. (JH)

27 december 1914

“Om hunne godsdienstige plichten te vervullen, moesten de inwoners van Castelré naar Baarle-Nassau of naar Ulicoten, alle twee op 15 kilometer afstand. 's Zondags, in den vroegen morgen, ging de grootste helft van ieder huisgezin ter kerk. Groepsgewijze trokken ze met 'n lantaarn door de modderige straten of door de moerassige heide. Bemodderd en vermoeid kwamen ze te Baarle of te Ulicoten. Degenen die thuis moesten blijven (meest de ouderen en de kinderen), kwamen op 't uur van de hoogmis allen te zamen in de kamer of de keuken en daar bad vader of moeder den rozenkrans voor en allen antwoordden.” (E.H. Leon Baes)

Januari 1915

De uitgeweken onderwijzers van de vrije school voor vluchtelingenkinderen werden door hun gemeentebesturen ter functie teruggeroepen. Het onderwijs aan uitgewekenen moest daarom worden gestaakt. De vluchtelingenkinderen werden aanvaard in de aanneembare school en de gemeenteschool, waar het schoollokaal in twee klassen werd verdeeld. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester van Gilse, nota “Baarle-Hertog”, p.2)

Begin 1915

Als alternatief tegen de Duitse censuur en als één van de opvallendste vormen van verzet tegen de bezetter, fungeerde in de Kempen een goed gestructureerde geheime postdienst. Brieven werden ondanks grote risico's over de grens gebracht door smokkelaars, de zogenaamde *grensrakkers*. (JH)

10 januari 1915

“Dagelijks werden vanuit Tilburg karrevrachten met brood naar Turnhout vervoerd en door de Tilburgse bakkers tegen goede prijzen verkocht. Bij de grens sneden de Duitsers de broden in lengte richting middendoor om te zien of er geen schrifturen in waren verborgen. Deze handel werd oogluikend toegestaan.” (Tilburgse Courant)

12 januari 1915

De Belgische regering was zich snel bewust geworden van het nut dat Baarle-Hertog precies door haar bijzondere ligging kon hebben. Zo bracht op 12 januari 1915 de Belgische minister Joris Helleputte incognito een bezoek aan de enclaves. (JH)

12 januari 1915

Dr. Govaerts vroeg de onmiddellijke overbrenging van Leopold Kersemans, tijdelijk te Baarle-Hertog verblijvend als vluchteling, naar het St.-Elisabethgasthuis in Turnhout. Kersemans was tuberculosepatiënt. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

15 januari 1915

Isidorus Claes (°Aarschot 27 november 1891) was onderwijzer van de vluchtelingenkinderen in Baarle-Hertog van 15 januari 1915 tot 15 december 1915. Zijn wedde bedroeg 60 frank per maand. Hij moest stoppen met lesgeven omdat hij niet in orde was met de militiewetgeving. (Gemeentearchief Baarle-Hertog)

17 januari 1915

De Kempenaar schreef over de Nederlandse grenstroepen: “Donderdagmorgen rond half zeven brandde de schuur van A. Voeten in de Kerkstraat tot aan den grond af. Eenige paarden van de huzaren die daar gestald waren, zijn gered. Doch de kardoezen en een bus dynamiet ontploften. De schuur hoorde toe aan Mr. van Gilse, burgemeester. Naar men zegt, dekt de verzekering de schade. Terwijl de schuur van A. Voeten aan het branden was, riep men van alle kanten dat ook de schuur van J. Michielsen in brand stond. En waarlijk, de schuur stond in lichterlaaie; ook daar stonden paarden van de huzaren, doch zij hebben geen letsel bekomen. Dat is het afscheid der huzaren in Baarle, daar zij denzelfden morgen vertrokken...” (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

20 januari 1915

De Belgische minister van Spoorwegen en PTT opperde aan de minister van Oorlog de Broqueville het idee om in Baarle een militair telegraafstation te bouwen. Aan de oprichting ervan gingen in het grootste geheim maanden van intensieve voorbereiding vooraf. (JH)

21 januari 1915

“Smokkelaars aangehouden in Tilburg. Buit: 100 kg. bloem, petroleum en een partij lege zakken.” (Nieuwe Tilburgse Courant)

26 januari 1915

Naar verluidt waagden in december 1914 om en bij de 5.000 jongemannen de sprong over de grens en in januari 1915 waren het er 6.400 die de biezen namen. Generaloberst Freiherr von Bissing besliste dat Belgische mannen

tussen 16 en 45 jaar voortaan geen gunsten meer kregen voor het verkeer naar Nederland. Zij die de grens toch trachtten te overschrijden, zouden door de grensposten worden doodgeschoten. Wie hen behulpzaam was, zou volgens de oorlogswetten worden behandeld. Dit gold ook voor familieleden die de illegale grensoverschrijding niet hadden verhinderd. (JH)

26 januari 1915

“Verzoek om dhr. Huynen een passeport te willen afleveren voor de verplaatsingen van Turnhout naar Baerle-Hertog. Hij is rijksveearts en moet het geslacht vee komen keuren. Sedert enige weken is er geen keuring meer geweest omwille van de weigering van passepoort.”

(Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester aan Kreischef Oberleutnant Drimbon in Turnhout, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

31 januari 1915

“Tilburg heeft ca. 12.000 Belgische vluchtelingen geherbergd, waarvan er 9.385 werden geregistreerd. Eind december bedroeg dit aantal 2.336, waaronder 787 onvermogens.” (Tilburgse Courant)

31 januari 1915

Aan de Lijmbeek bij Ulicoten werd Meerlenaar Adriaan Michielsen door een Nederlandse huzaar beschoten. Hij werd ten onrechte voor een smokkelaar aanzien. Een schot doorboorde zijn rechtersvoet en Adriaan werd voor verzorging met paard en kar naar Hoogstraten gevoerd. Deze bloederige incidenten konden niet verhinderen dat de smokkel aan beide zijden van de grens welig tierde. In het begin van de oorlog waren het hoofdzakelijk vluchtelingen die zich noodgedwongen met smokkelpraktijken inlieten. Later zouden ook Nederlandse beroepsmokkelaars actief zijn. (JH)

31 januari 1915

Amper twee weken na het bezoek van minister Helleputte werd het postkantoor, dat sinds oktober 1914 niet meer functioneerde, heropend. (JH)

Februari 1915

Een gevolg van de verhoogde Duitse veiligheidsmaatregelen was de invoering van het ‘personalausweis’ voor alle burgers in de bezette gebieden. Dit paspoort, dat naast de biografische gegevens ook een foto en een handtekening van de drager bevatte, moest men ten allen tijde kunnen voorleggen aan Duitse militairen. Anders volgde een fikse boete en in geval van herhaling een bezoekje aan de cel. (JH)

6 februari 1915

Kapitein Wibier, die de opdracht had gekregen om voor het Belgisch leger de dienst T.S.F. (Télégraphie Sans Fil) uit te bouwen, trok naar Le Havre om er in samenspraak met ambtenaren van het departement Spoorwegen en PTT de mogelijke uitvoering van een dergelijk plan te bekijken. (JH)

7 februari 1915

Uit *De Kempenaar*: “Dezer dagen was eene ingezetene van Castelré overleden. De grensafsluiting door de Duitsche posten is daar zoo streng dat niemand meer uit of naar Castelré mag en men was nu wel genoodzaakt de Duitsche overheden in den arm te nemen om de familieleden, die meestal te Hoogstraeten wonen, vrijen doortocht te verleenen, en ook een passierschein te vragen om het lijk van Castelré naar Minderhout over te brengen. Maar niets te doen!... De familieleden bekwamen geen doortocht en het lijk mocht niet vervoerd worden.” (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

10 februari 1915

“Rekening tot 7 februari 1915 van reizigers naar het Belgisch consulaat in Breda: 328,47 fr.” Deze reizigers waren jongemannen die België ontvluchtten om via Breda, Vlissingen, Rotterdam, Folkstone en Calais het leger te vervoegen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester aan het consulaat, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

10 februari 1915

“Gezien de hoogdringendheid en de noodzakelijkheid den hongersnood te voorkomen. Besluit: Art. 1 Alle voorraad van winteraardappelen die zich in de gemeente bevinden, worden hierbij gerekwireerd. Alleen de voorraad voor eigen gebruik en herplanting uitgezonderd. Art. 2 De uitvoer van aardappelen buiten de gemeente is ten strengste verboden...”

(Gemeentearchief Baarle-Hertog; vergadering van het schepencollege van Baarle-Hertog, 1915)

17 februari 1915

Het nieuw telegraafkantoor van Baarle-Hertog trad in werking. (JH)

24 februari 1915

Antoon Gillis kreeg toestemming tot het aankopen van steenkolen en petroleum, opgeëist door de Duitsers. De gemeenteschool van Zondereigen

Gezamenlijke grenscontrole door Nederlandse en Duitse soldaten, een nieuwe schending van de Nederlandse neutraliteit.

diende als kazerne, tot verbazing van de burgemeester. Die dacht dat er les werd gegeven door een religieuze, zoals afgesproken in de gemeenteraad. Hij stelde voor om een gediplomeerde onderwijzeres uit Wortel aan te stellen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Maart 1915

Van oktober 1914 tot maart 1915 werden in de secretarie van het gemeentehuis van Baarle-Hertog ruim 2.000 vrijwilligers voor het Belgisch leger ingeschreven. Zij waren met gevaar voor het eigen leven de grens overgetrokken. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester van Gilse, nota "Baarle-Hertog", p.3)

Begin maart 1915

Een eerste verkenning ter plaatse voor het militair telegraafstation gebeurde door Leon De Pauw, een in Baarle-Hertog geboren ambtenaar van het kabinet de Broqueville en door luitenant Paul Goldschmidt, een ingenieur in de draadloze telegrafie. Zij konden burgemeester Van Gilse overhalen om een stuk grond op de Hoogbraak ter beschikking te stellen. Onder het mom dat het al bestaande barakkenkamp voor de Belgische vluchtelingen moest uitgebreid worden, begon onder het toezien van de burgemeester de bouw van extra barakken en sanitaire installaties voor het telegraafstation. Wibier verzamelde al het nodige materiaal voor een operationeel zend- en ontvangstation. In het grootste geheim werd in Calais een installatie met een vermogen van 5 KW bijeengebracht. Gecamoufleerd als een zending oud ijzer werd het materiaal naar Londen verscheept, vanwaar het naar Nederland werd overgebracht. (JH)

2 maart 1915

In Nederland was alle uitvoer van graan en voeders verboden. Daarom werd een aanvraag verstuurd naar de Commissie tot Proviandering van Belgische Grensgemeenten. Het betrof de uitvoer van 325 witte broden, twee maal per week te leveren aan de inwoners van Zondereigen. Petrus Jansen, broodbakker in Baarle-Nassau, zou zich gelasten met de bestelling.

Gezien de toenmalige bloemprijs werd de prijs bepaald op 22 gulden per brood. Antoon Gillis moest ervoor zorgen dat de broden alleen ten goede kwamen aan de bevolking van Zondereigen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

3 maart 1915

Het Comité tot Ondersteuning van Behoeftige Belgen vroeg machtiging om wekelijks 300 frank tegen Nederlandse munt te mogen wisselen voor een liefdadig doel, namelijk de verblijf- en reiskosten van behoeftige Belgen die vanuit Baarle-Nassau naar Nederland of naar Engeland afreisden om aldaar bestaansmiddelen te vinden. Het verzoek werd toegestaan op 11 maart. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester aan Directie der Nederlandse Bank, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

3 maart 1915

Vijfenzeventig reizigers naar Breda van 22 februari tot 28 februari 1915 (159,75 frank aan treincoupons). Ze logeerden bij H. Couwenberg (56,40 frank verblijf- en voedingkosten). (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

5 maart 1915

In Zondereigen arriveerden twee pelotons Beierse infanteristen. Hun komst moest de grenswacht gevoelig versterken. Op de Heikant begonnen ze onmiddellijk vier houten barakken te bouwen, die als onderkomen zouden dienen. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

1915

Amelia Nooyens, de vrouw van Karel Huybrechts (een Belgische soldaat, geïnterneerd in Harderwijk) woonde met een zestal kleine kinderen bij Gel, op Nederlands grondgebied. Vlakbij was een Duitse wachtpost en patrouilleerden Nederlandse grenswachters. Amelie was bang van al die soldaten en durfde 's nachts niet uit bed te komen als haar jongste kind weende. De soldaten kwamen dan op het raam kloppen om hun ongenoegen te uiten. (mondelijke mededeling Liza Huybrechts)

15 maart 1915

De inwoners van Zondereigen ondervonden moeilijkheden bij de aangiften voor de Burgerlijke Stand. Die gebeurden niet binnen de gestelde termijn of door de verkeerde personen. De burgemeester vroeg aan de procureur van Turnhout om te bemiddelen bij de Kreischef in Turnhout.
(Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

15 maart 1915

Aan het Nationaal Hulp- en Voedingscomiteit in Antwerpen werd tot aan het einde van de oorlog een maandelijks bedrag van 600 frank gevraagd voor noodlijdende families die door de oorlog van hun broodwinner waren beroofd.
(Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

19 maart 1915

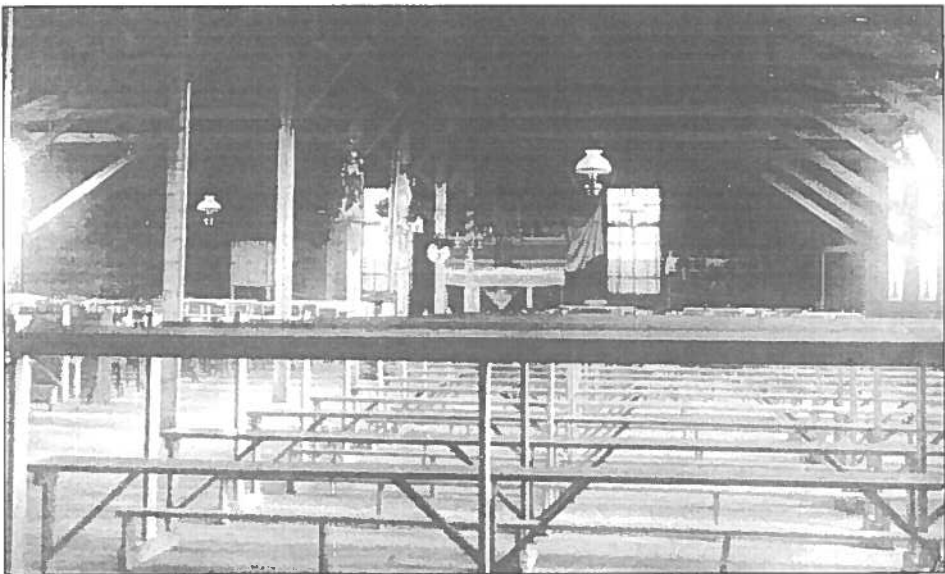
“Op het landgoed Gorp nabij Tilburg zijn verschillende personen aangehouden welke petroleum naar België trachtten te smokkelen. 200 liter is in beslag genomen.” (Nieuwe Tilburgse Courant)

20 maart 1915

Uit de *Gazet van Hoogstraten*: “De bewoners van het Hollandsche grensgehucht Castelé zullen er nooit aan gedacht hebben dat de huidige oorlog hen een pastoor, een kapel en een onderwijzer zou hebben verschaft. Een Belgische priester, die eerst als krijgsaalmoezenier aan den IJzer zijn vaderland diende en door ziekte zijn verheven ambt niet kon voortzetten, is thans pastoor van Castelé. De ruime zaal van Mostmans is in een kapel herschapen waar dagelijks de H. Mis wordt opgedragen en 's zondags andere goddelijke diensten plaats hebben. De heer Duchateau van Merxplas, die wegens ziekte zijne vaderlandsche plichten in het leger niet meer kon uitoefenen, geeft onderwijs aan een zestigtal kinderen. Morgen wordt de plechtige eerste communie gevierd. Vanaf het ontstaan der nieuwe parochie (op Driekoningen) hadden er reeds drie doopen plaats.” (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

22 maart 1915

Omdat het in theorie alleen mogelijk was in eigen land brieven te verzenden, begon de smokkel vrij snel een georganiseerde vorm aan te nemen. De mensen zochten naar mogelijke manieren om het contact met hun dierbaren aan het IJzerfront te herstellen. Niet zonder gevaar trouwens, want op 22 maart 1915 werd Jan Jozef Van Hemeldonck uit Rijkevorsel doodgeschoten aan de grens met Castelré. Hij werd achter de Hoogstraatse watermolen getroffen door de kogel van een alerte schildwacht. Grensrakkers als Van Hemeldonck brachten postpakketten en spionagemateriaal naar Nederland of hielden zich intensief bezig met het over de grens smokkelen van vrijwilligers voor het Belgisch leger, gevluchte krijgsgevangenen of spionnen in geallieerde dienst. Terug naar België brachten ze hoofdzakelijk brieven mee van het front, Nederlandse kranten die vrij van censuur vaak bijzonder informatief waren of anti-Duitse vlugschriften. Kortom, publicaties die gretig werden gelezen en verspreid. (JH)

Interieur van de noodkerk in Castelré.

27 maart 1915

In de *Gazet van Hoogstraten* stond een beschrijving van het Castelrése communiefeest, waarbij heel wat door de vingers werd gezien door de Duitse grenswachten: "Het was toegestaan dat de communicanten van Minderhout door den E.H. Pastoor, de Eerw. Zusters en den Meester vergezeld, een bezoek mochten brengen aan de Castelreesche brug, waar hunne vroegere schoolmaatjes zouden komen na de Hoogmis rond half elf. Dit nieuws verspreidde zich als een lopend vuurken door het dorp en de gelukkige kinderkens hadden vele nakijkers en weldra ook, toen dit oogluikend werd toegestaan, een heelen hoop navolgers, en 't leek wel of

Pastoor Leon Baes van Castelré.

men wilde kost wat kost de Castelreeschen brug doorbreken en het Hollandsche gehucht met de parochie hereenigen. Gelijktydig kwam den stoet Minderhoutenaren met de groep Castelreërs bij de brug aan. 't Was voor velen die er hunne familieleden bij hadden een vrolijk ogenblik, malkander te kunnen verwelkomen door de takversperring heen of over ons rivierken de Marck. Ook waren de Castelreesche communicantjes meegekomen, vier jongens en vier meisjes; en daar dit jaar bij ons allen feestelijken opschik was achterwege gelaten, zagen wij met verwondering de Castelreesche

meisjes met kroontjes en witte sluiers opgesmukt. Doch ja, hun vaderland leeft nog steeds in blijde vrijheid en wij treuren om de verloren vrijheid. Eerw. Heer Pastoor Baes vergezelde zijn kudde. De twee doopelingen van de nieuwe parochie brengen het zielental op 231. Te spoedig naar veler verlangen, werd aan dit onderhoud een einde gesteld.” (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

29 maart 1915

Baarle-Hertog telde twee auto's. De burgemeester had een donkerblauwe Ariès uit Villeneuve (Fr.) met zes zitplaatsen en vier cilinders. Dokter Govaerts had een grijze FN uit Herstal met vier zitplaatsen en vier cilinders. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

8 april 1915

“De Gemeenteraad en al de inwoners van Baerle-Hertog, het bevoorrechte dorp, symbool van het steeds levendig bestaande Vaderland, vereenigen zich eenparig om aan Z.M. hunnen innig-beminden Koning, bij gelegenheid van Zijner Majesteits verjaardag, als bewijs hunner bewondering en onverbreekbare toegenegenheid hunnen diepsten eerbied en vurigsten heilwensen aan te bieden. Zij roepen den Koninklijken held een lang en gelukkig leven toe.” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; telegram aan koning Albert, briefwisseling 1915)

9 april 1915

“Uwe Gemeenteraad in den naam van de inwoners van Baerle-Hertog heeft welwillend zijne verknochtheid uitgedrukt aan Zijne Majesteit den koning bij gelegenheid van Zijnen Majesteits verjaardag. Z.M. is zeer aangenaam verrast geweest voor deze attentie en heeft mij belast U evenals uwe gemeentenaren zijn hartelijksten dank uit te drukken...” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; telegram van secretaris J. Ingenbleek, briefwisseling 1915)

12 april 1915

Raoul Slypsteen uit St-Joost-ten-Noode (°1893) passeerde de grens en betaalde daarvoor twintig frank aan de gidsen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

15 april 1915

Drie aanklagers waren overgebracht uit Vilvoorde: Jos de Greef, Petrus Maes en Victor Gijsens. Hun leidsman, Louis Dockx, bracht diezelfde nacht ook twee behoeftige jongens van Beerse over. Hij kreeg daarvoor een vergoeding. Andere leidsmannen die vergoed werden, waren August Van Gorp, Martin Venix, August Huygaerts en Jac Cuylaerts. “Gelief mij te doen kennen welke vergoeding zou mogen toegekend worden voor het overbrengen van een behoeftige vrijwilliger en welke maatregelen U best oordeelt om alle misbruiken tegen te gaan.” (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester aan consul, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

19 april 1915

De soldaten lichterding 1915 vertrokken om 08.29u vanuit Baarle-Nassau met de trein naar het consulaat-generaal in Vlissingen om van daaruit Engeland te bereiken. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

20 april 1915

Even dreigde er een kink in de kabel te komen bij de oprichting van een militair telegraafstation, toen minister de Broqueville plotseling de operatie afblies. Dit gebeurde na stevig aandringen van Buitenlandse Zaken, waar men vreesde voor ernstige diplomatieke incidenten met Nederland. Inmiddels was echter al een groot gedeelte van de infrastructuur klaargemaakt. De gasmotor was geïnstalleerd, een artesische put was gegraven en een grote hoeveelheid smeerolie en gascokes was aangelegd. Dit alles onder het mom dat er een bijkomend kamp werd gebouwd voor de Belgische vluchtelingen. De Nederlanders roken echter onraad en blokkeerden op het station van Baarle-Nassau de bestelde steenkool. (JH)

23 april 1915

In *L'Independance Belge*, een Belgisch tijdschrift in Londen, verscheen een artikel over de Baarlese enclaves. Op 4 mei eiste de burgemeester van Baarle-Hertog een recht van antwoord. Volgens de correspondent werd aan enkele huizen de vlag uitgehangen. Van Gilse beschuldigde de man van bijziendheid. Volgens hem was de bevlagging “absoluut algemeen”.

(Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

27 april 1915

Baarle-Hertog kreeg hoog bezoek. Prosper Poulet, de Belgische minister van Kunsten en Wetenschappen, werd plechtig op het gemeentehuis ontvangen. Van op de pui woonde hij een uitvoering bij van de nationale liederen, gebracht door een koor van vluchtelingenkinderen. Daarna sprak hij de bevolking toe, waarbij hij hulde bracht aan de Nederlandse regering voor haar hulpvaardigheid en goede zorgen bij de opvang van de tienduizenden Belgische vluchtelingen. Het officiële programma werd afgerond met een werkbezoek aan de St.-Remigiuskerk “alwaar het orgel een krachtig Brabançonne aanhief”, het post- en douanekantoor en de pasgebouwde loods voor de nog in de gemeente verblijvende vluchtelingen. (JH)

14 mei 1915

Jules Louis De Bussche, geboren in Nieuwpoort en wonende in Hasselt, hield zich in Baarle-Hertog bezig met het aanwerven van metaalbewerkers voor Frankrijk. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; burgemeester aan consulaat-generaal in Vlissingen, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

22 mei 1915

August Peeters van Zondereigen was naast dirigent van het kerkkoor ook landbouwer en wagenmaker. Hij wendde zijn vakkennis aan om een grote kruiwagen met dubbele bodem te vervaardigen waarmee hij brieven en kranten kon smokkelen. Hij werd echter door Duitse spionnen op heterdaad betrapt en verplicht om met zijn kruiwagen naar Antwerpen te stappen. Zijn deportatie duurde 381 dagen. Gust verbleef acht dagen in Turnhout, twee in Antwerpen, tien in Mechelen, tien in Aken en tot 2 juni 1916 zat hij

vast in het Duits interneringskamp in Elberfeldt. Vier dagen later kwam Gust thuis, waarop hij prompt weer brieven begon te smokkelen tot aan de wapenstilstand. Hij ontving hiervoor de Burgerlijke Medaille 2de Klasse. (mondelinge mededeling Jos Dufraing; JH; Gemeentearchief Baarle-Hertog, inlichtingen juli 1919, 2.073.564 Register van Briefwisseling)

25 mei 1915

Overlijden van pastoor Jozef Noyens van Zondereigen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; Burgerlijke Stand)

Mei 1915

Leveringen in het Kamp te Baarle-Hertog voor de periode mei 1915: 162,84 gulden.

(Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

2 juni 1915

Frans Jansens van de Strikkeweg in Zondereigen werd gekwetst in Diksmuide. Hij was soldaat milicien en verbleef in het leger sinds 16 september 1913 (eerste bataljon, derde compagnie, zesde linieregiment). Op 29 juni vertrok hij met verlof naar Rennes (Fr.), waar hij verbleef tot 23 september 1915. Frans ging ook een paar keer naar Engeland op vakantie, waar mensen bereid waren om hem op te vangen. Na de oorlog sprak hij weinig over zijn ervaringen. Frans maakte in Diksmuide het kerstbestand mee en hij had geluk toen hij bij het

Frans Jansens uit Zondereigen.

begin van een aanval een gewonde moest vervoeren met de brancard. Van de negentig soldaten die op dat moment ten aanval trokken, keerden er slechts een twintigtal terug.

5 juni 1915

Er woonden 1.300 Belgen in de enclaves. Er waren geen werklozen. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

6 juni 1915

De meeste landbouwers van Baarle-Hertog hadden bouwland en weiden in Baarle-Nassau. Jozef Bax oogstte daar hooi dat bij de invoer in Baarle-Hertog werd aangeslagen door Nederlandse militairen. Er gold immers een Nederlands uitvoerverbod... (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

15 juni 1915

Minister de Broqueville zette het licht op groen voor de oprichting van een militair telegraafstation omdat de Fransen plotseling sterk begonnen aan te dringen om het project in Baarle-Hertog toch verder te zetten. Zij wensten dat er naast het luisterstation ook een post voor radiogoniometrie werd geïnstalleerd. De Fransen leverden een complete goniometrische uitrusting en hadden zich er bovendien toe verbonden het personeel hiervoor op te leiden. (JH)

15 juni 1915

Bij een woordenwisseling met Nederlandse militairen had veldwachter Andreas Wouters uit zelfverdediging zijn revolver getrokken en vijf waarschuwingsschoten in de lucht afgevuurd. De oorzaak van dit opstootje was het feit dat er een illegale kroeg, uitgebaat door Nederlandse militairen op het grondgebied van Baarle-Hertog, werd gesloten na een klacht van de veldwachter bij de Nederlandse opperbevelhebber, generaal Snijders. (onuitgegeven kroniek van Jan Huijbrechts)

17 juni 1915

Achttien reizigers naar Vlissingen in de periode van 10 tot 17 juni. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

23 juni 1915

De gemeente betaalde de afgelopen week 46,40 gulden treincoupons voor de oorlogsvrijwilligers en 29,50 gulden aan hun mond- en logeerkosten. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Juni 1915

Maandelijkse staat van leveringen in het kamp: 283,07 gulden. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

3 juli 1915

Zesentwintig Belgische vlaggen werden uitgeleend aan het tentoonstellingscomité van Tilburg. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

6 juli 1915

Er waren de afgelopen week 38 reizigers naar Breda en twee naar Vlissingen. Het grootste deel van de mond- en logeerkosten werden zoals gebruikelijk betaald aan H. Couwenberg, de rest aan P. Bauweraerts. (Gemeentearchief Baarle-Hertog; 2.073.564 Register van Briefwisseling)

Bronvermelding

JH: Jan Huijbrechts in “Castelré 1914-1918, Begrensd Overleven”

Ouderschap

Ad van Eijl-v.d. Klashorst

Een kind ontstaat in 't moederlijf
Voor een tijdelijk negenmaands verblijf.
Het groeit en wil zelfstandig zijn
En vecht zich vrij in bloed en pijn.
't Heeft 's morgens, 's middags, 's avonds dorst
En zoekt doorlopend moeders borst.
Ligt heel ongegeneerd te gapen,
Krijst omdat ie niet kan slapen,
Blaast zijn wangen rood en bol,
Drukt zijn hele luier vol.

Later ontdekt hij zijn beentjes, sabbelt op zijn eigen teentjes,
Drinkt zijn moedermelk heel stoer, laat op pa's schouder een grote boer,
Kluift op allebei zijn handjes want hij krijgt zijn eerste tandjes.

Daarna draait hij op zijn rug,
Op zijn buik en weer terug.
Hij groeit hard, ja, hij groeit groot.
Trekt zich op aan de tafelpoot,
Begint radeloos te gillen
Want hij valt (boem!) op zijn billen.
D' ouders moeten overal zijn
Want hij ontdekt het kruipfestijn.

Eens is hij toch uitgekropen en in één week gaat hij lopen.
D' ouders voelen zich dan blij. Denken: 't zorgen is voorbij.
Maar zij merken tot hun schrik: je zorgt tot je laatste snik!

Ceres' goddelijk geschenk: het brood

Els Verbiest

Van pap tot brood

Brood was samen met de peulgewassen lange tijd het basisvoedsel, zowel op het platteland als in de kloosters. Pap was duizenden jaren lang het brood voorafgegaan en dit tot de 13de eeuw: pap van gierst, van gerst, van rogge voor de rijken, van maïs vanaf de 17de eeuw. Pap bleef lange tijd naast het brood bestaan. De Engelsen zijn nog steeds hun porridge trouw, zo ook de Schotten. En de Russen blijven hun kacha trouw.

Van pap ging men over op een soort koek, soms lodenkoek genoemd: zeer veelzeggend. Nog een stap verder kwam het brood! Oorspronkelijk gebruikte men gemengd meel van spelt, wintergerst, gierst en boekweit. Als voorzorg tegen slecht weer en dus ook een slechte oogst, zaaide men op de velden méér dan één graansoort.

In de kloosters dwong men zich tot het eten van zwaar boerenbrood, de zogenaamde boetebroden. Volgens Dodoens was roggebrood zwaar en moeilijk verteerbaar en niet voor zieke mensen. De vrouwen aten het om een mooie en frisse teint te krijgen. Het dieet van gevangenen bestond ook uit droog, zwaar en vaak beschimmeld brood, in kleine hoeveelheden maar met “een overvloed aan goede woorden” bedeed.

Wit brood was voor de rijken, in de kloosters was het ziekenbrood. Het was het prestigebrood bij uitstek. In naam van de gelijkheid vaardigde de Franse Revolutie in 1793 een decreet uit dat stipuleerde dat voortaan iedereen hetzelfde brood moest krijgen. De Amerikaanse pioniers huldigden, uit dezelfde overwegingen, een eenvoudige keuken. Elke culinaire verfijning was een teken van decadentie. Frankrijk heeft heel vroeg tarwe verbouwd en de meeste Fransen aten en eten nog hun brood graag wit. Men meent dat de soldaten van Napoleon destijds het witte brood verspreidden.

Brood bakken

Brood werd in de loop van de eeuwen op de meest diverse wijzen gebakken: onder de as, op een hete steen of plaat, in een soort pan of pot en in alle soorten ovens. Het bijgeloof toonde steeds interesse voor de kruimels. In de kloosters stond er ooit een straf op het laten vallen van stukjes brood. Kruimels werden de ganse week verzameld en op het einde ervan in een pap verwerkt. Een “kontje” was een stukje broodkorst dat werd aangeboden aan diegenen op wiens gezondheid men het glas hief. Dit is de oorsprong van onze “toost”, in de uitdrukking “een toost brengen”.

Het brooddeeg heeft in de loop der tijden talloze vormen gekregen, naargelang de verbeelding van de ambachtsman. Sommige broodfiguurtjes waren zo levensecht dat de kerk ze verbood. De mogelijkheid bestaat dat de Belgische pistolet de weergave is van de bolle billetjes van een Brussels kindje. Ook in lang vervlogen tijden was het mogelijk een vroom man en een levensgenieter te zijn.

Naast de verscheidenheid in bakwijzen en vormen waren er ook de benamingen: melkbrood, schapenbrood,...zangbrood, een brood zonder gist waarvan de hosties gemaakt worden. De bereiding ervan vereiste bijzondere zorgen. De broeders moesten vlijtig zijn, het graan moest selectief worden gesorteerd, met de grootste hygiëne op de persoon en het materiaal: handen en gezicht gewassen, een smetteloze albe en handschoenen aangetrokken. Eeuwenlang gebruikte men zuurdesem om het brood te laten rijzen, in de 18de eeuw bracht het biergist grote beroering en grote twist. Vaak heeft brood de geestdrift van een volk gewekt: nonnenfortjes en pausneuzen in Italië, rock cakes (rotsen) in Engeland (vechtwapens voor de scholieren). Het brood werd met heel wat bijgeloof omgeven: men moest o.a. op het brood steeds een kruisteken kerven.

Hele generaties werden groot met brood, het levert immers voor het minste geld de meeste calorieën. De arbeiders kopen vanaf midden de 19de eeuw hun brood bij de bakker en die bakt liever tarwebrood omdat dit meer opbrengt. Het was tweemaal zo duur als roggebrood. Hoe hoger het inkomen, hoe witter het brood. Arbeiders bleven afhankelijk van de broodprijs. Sterke prijsstijgingen worden gevolgd door honger, onrust en stakingen om loonsverhogingen af te dwingen (35% van alle uitgaven gaan naar brood!). In 1870 komt er goedkoper buitenlands graan. Net voor WO1 levert brood de helft van het dagrantsoen aan calorieën, in 1950 tot 30% en vandaag...???

We doken even in de bakkersgeschiedenis van Zondereigen en Baarle.

Onze informanten voor Zondereigen waren Jos Willebrords en E.H. Karel Jaspers en voor Baarle stond Fon Gulickx ons te woord. In het boek “Een eeuw Zondereigen” zien we op pagina 41 op de foto onderaan in de verte de huifkar van bakker Fons Jaspers, die zijn vader Keeske was opgevolgd. Mil Willebrords werkte bij Fons als bakkersgast en zette in 1948 het beroep van zijn baas verder. In 1954 schafte Mil een eerste auto aan: een Ford stationwagen (zie “Een eeuw Zondereigen” pag. 142) In 1957 nam Stan Willebrords de zaak over tot 1959, toen was het de beurt aan zus Theresa en haar man Jan Van Den Heuvel. In 1961 verdween de bakkerij maar zus Maria Willebrords en dochter Hilde brachten nog verschillende jaren brood van bakker Hermans van Turnhout bij de mensen.

In Baarle noemde Fon Gulickx de bij hem vanuit zijn jeugd bekend gebleven bakkers: opa Fons Gulickx, Jules Jansen, Rie Bax en Harry Gulickx. Frans Gulickx volgde pa Fons op. Maar schoonvader Cox bezorgde Frans en vrouw Anna een bakkerij in Tunhout. WO2 brak uit en Frans vluchtte naar Lourdes en Anna keerde terug naar het ouderlijk huis in Baarle. Na de

oorlog keerde Frans terug naar Baarle en nam de bakkersstiel daar terug op. In 1965 was het de beurt aan zoon Fon om de zaak over te nemen tot hij en Betsy verdiend met pensioen gingen en de zaak doorgaven aan bakker Jan en Marleen Broeckx. De Baarlese bakkers waren lid van een plaatselijke bakkersvereniging met de welluidende naam: “Ons Welzijn”.

Fon Gulickx vertelt verder. In tijden van schaarste (bvb. WO2) regelde de regering de samenstelling en de distributie van het brood. Aan de bakkers werd regeringsbloem geleverd die dan langwerpige broden bakten van 1200 gram. Omdat de kwaliteit van de bloem van oogst tot oogst verschilde, moesten de bakkers ook jaarlijks hun recept aanpassen (bvb. wat meer water toevoegen). Het aanbod van de warme bakker was vroeger ook heel wat beperkter. Door de week kon je kiezen uit wit brood of roggeblood (taart enkel op bestelling). Op zondag boden de bakkers ook gebak, sandwiches, eierkoeken, krentenbollen en koffiekoeken aan.

Omdat de landbouwers goede klanten waren (grote gezinnen), maakten ze gebruik van de welwillendheid van de bakker. Ze brachten eerst een zak rogge naar de maalder (Jules Loots) en trokken dan met de bloem naar de bakker die er roggeblooden van bakte tegen een heel kleine vergoeding (bakgeld: een tiende van de broodprijs). In de herfst brachten ze soms een volle mand geschilde appeltjes die boven op de oven te drogen werden gelegd. Ook hespen en worsten hingen in de buurt van de bakoven te drogen. Het thuisbrengen van brood was vroeger algemeen. De bakkers gebruikten een huifkar (soms een platte kar in de zomer). Sommige paarden kenden de toer zo goed dat de bakker geen bevelen moest geven. Ze wisten welke weg ze moesten volgen en waar ze moesten stoppen.

Was de klant met paard en kar niet bereikbaar dan werd de fiets ingeschakeld. De spierzak (lange smalle zak met twee openingen in het

midden om de broden in te laden) werd over de schouder gehangen (één deel op de rug, het andere deel op de buikzijde) en zo fietste men tot in de verste uithoeken. Dat dit niet zonder gevaar was, ondervond Fons Jespers toen hij op Weelde-Statie viel en zij knie brak. Later werd de zak vervangen door een mand vooraan op de fiets of werd de echte bakfiets (triporteur) gebruikt.

Recept: vredelievende soep

Soep uit de grensstreek. Met fameuze geurige kaas. Wie wil, kan aan dit gerecht een nationale toets geven door de keuze van de kaas.

Ingrediënten (voor 4-6 personen):

Een liter volle melk, een bundel prei, 400 gram kaas, twee uien, een lepel arachideolie, twaalf sneetjes getoost brood naar eigen keuze en vijf centiliter droge witte wijn.

Werkwijze:

De prei gaat eerst gewassen onder het mes. Snij stukjes van een centimeter. Onze soepketel komt op het vuur, met daarin de melk in gezelschap van de prei. We laten de melk voorzichtig aan de kook komen, terwijl we roeren en dit tot de prei beetbaar is. Met toenemend enthousiasme snijden we de korst van de kaas. De kaas snijden we in kleine stukjes en dwarrelen deze in de soep. We blijven roeren en zetten het vuur zeer laag. De kaas zal zachtjes smelten, zonder dat de soep aan de kook komt. Vooraf hebben we de uien hun jasjes uitgetrokken en in bevallige ringen gesneden. In een pan laten we de ringen in de olie bruin worden, mooi diepbruin. De soep mag van het vuur en we gieten schalks een scheutje droge witte wijn in de pot. De soep mag in de warme borden. In elk bord zweven we de broodsneetjes en de bruine ui vlijen we er bovenop. SMAKELIJK!

Het receptenschrift van tante Cor

Huub Gulickx

Heel veel Baarlese dames hebben in het eerste kwart van de vorige eeuw kookles gekregen van Soeur Gerarda. Zij was een van de Franciscanessen van Herentals. Op zaterdagvoormiddag kregen de hoogste klassen kookles. De leerlingen brachten dan hun spullen van thuis mee en aten de gerechten zelf mee op. In het lokaal stonden twee rijen met banken en een plattebuiskachel om op te koken. Er waren pannen en houten lepels. De zuster was streng maar eerlijk.

Het schrift waarin deze recepten zijn opgeschreven door Cornelia van Loon is nog bewaard gebleven. Hierbij volgen een tweetal menu's. Zij geven een goed inzicht in de maaltijden zoals die werden bereid in die tijd. Alle menu's zijn voor 6 personen. Prijzen in Belgische francs (centimes). Voor het eerste menu tel ik maar zo'n 750 calorieën. Dit lijkt me erg weinig, gezien de zware lichamelijke arbeid die de meeste mensen toen verrichtten.

- Menu 1:**
- **Spruitjessoep**
 - **Aardappeltaart met boonen**
 - **Opgevulde Koekjes**

Spruitjessoep

3 liters water, een portie spruiten (0.50 Bfr)

6 aardappelen, 1 lepel bloem (0.30 Bfr)

30 g vet, specerijen (0.40 Bfr)

Duur der bereiding: 1 uur

Laat spruitjes en aardappelen malsch worden; plet door den teems, doch houd eenige spruitjes geheel. Zet de soep terug op de kachel, meng 1 lepel bloem met 1 lepel vet goed dooreen. doe er stilaan water bij en giet alles in den soep, voeg er nog zout en peper bij, alsook de geheele spruitjes. Als men tevens ook spruitjes klaar maakt, neemt men de losse en de bladjes

voor de soep, en de andere voor groente. Men kan er ook broodkorstjes indoen bij het opdienen.

Aardappeltaart met boonen

1½ Kg aardappelen (0.24)

¼ liter boonen, kruidnoot, 1 ei (1.70 Bfr)

30 gr vet, of margerin, peper, zout (0.38 Bfr)

¼ liter melk of boonennat (0.30 Bfr)

Duur der bereiding: 1½ uur

Laat aardappelen en boonen afzonderlijk malsch koken. Plet de aardappelen, voeg er vet, zout, peper, kruidnoot, boonwater of 1/4 liter melk bij, soms één ei of twee. Doe de paat in een pan of vuurvaste schotel, leg er de boonen onder of midden in, vul dan voort aan. Doe er eenige stukjes natuurboter op en laat in den oven bruinen. Men mag er ook een gerapste beschuit op strooien om er een schoon uitzicht aan te geven.

Opgevulde koekjes

100 gr bloem, 5 gr gist of een koffielepel bakpoeder (0.30 Bfr)

1 lepel suiker, 2½ gr zout (0.10 Bfr)

1 ei, 45 gr boter (1.35 Bfr)

worstenvleesch of room of gelei (0.47 Bfr)

Duur der bereiding: 1 uur

Laat de gist smelten in wat warm water; klop het eiwit in sneeuw. Doe de bloem, het ei, de boter, de gist, de suiker samen in een kom en maak er een deeg van. Rol het deeg uiteen op 1/2 cm dikte, snijd er ronden uit (met het scheel van een doos). Leg er gelei of room, worstenvleesch enz op. Maak de boorden nat, vouw het deeg toe en maak de eene helft op de andere vast. Men kan ook vierkanten snijden

Totale kosten: 6.04 francs

- Menu 2:**
- Aardappelsoep
 - Gefruite aardappelen
 - Nijvelsche koekjes

Aardappelsoep

3 liters water

2 ajuinen, laurierblad, kruidnagel (0.30 Bfr)

½ Kg aardappelen, één snede brood (0.32 Bfr)

30 gr vet, specerijen (0.40 Bfr)

Duur der bereiding: ¾ uur

a) Een fijngesneden ajuin bruineeren in boter of vet. Zoodra de ajuin kleurt eenige druppels water bijvoegen om het branden te voorkomen.

b) Water bijvoegen, aardappelen in stukken en specerijen.

c) Als de aardappelen malsch zijn, laurierblad en kruidnagel uitnemen en de purei doorsteken.

d) Opnieuw laten doorkoken.

Men mag een snede brood in stukken snijden en in vet tot korstjes laten bruinen en voor het opdienen bijvoegen.

Gefruite aardappelen

2 Kg aardappelen (0.70 Bfr)

Vet en zout (1.40 Bfr)

Duur der bereiding: 1 uur

Voor frituurvet mag men half rundsvet en half varkensvet nemen.

Snijd de geschildde aardappelen in lange stukjes van 3 cm lengte als 't kan.

Laat het vet heet worden; en om te zien of het warm genoeg is laat men er een stukje aardappel in vallen. Eer men er de aardappelen in doet maakt men ze droog. Men laat ze zo lang bakken tot ze boven komen en bruinachtig zien. Dan schept men ze uit met een schuimspaan om te laten verlekken en doet er wat zout op.

Nijvelsche Koekjes

125 gr bloem (0.20 Bfr)

50 gr boter (0.80 Bfr)

50 gr suiker (0.15 Bfr)

1 ei (0.50 Bfr)

100 gr gelei en ½ koffielepel maagzout (0.45 Bfr)

Duur der bereiding: ½ uur

Meng de zelfstandigheden tot een vastedeeg, maak er bolletjes van, zoo dik als een duivenei; duw ze plat, maak een holletje in 't midden met den vinger, nat met eiwit, strooi er suiker op, zet in een gematigden oven. Leg een klontje konfituur in 't midden als de koekjes koud zijn.

Totale kosten: 5.22 francs

P.S.: Kijk ook eens op: home.wanadoo.nl/huubgulickx/

Inventarisatie ideeën voor toekomstige verenigingsactiviteiten vanuit de Algemene Ledenvergadering van 17 maart 2005

Door de aanwezige leden zijn een aantal nuttige suggesties gedaan voor toekomstige verenigingsactiviteiten. Onderstaand treft u de opsomming van mogelijke activiteiten aan. In het bestuur is al een eerste maal over een en ander gesproken. We zijn van plan om dankbaar gebruik te maken van de inbreng van onze leden. Sommige suggestie willen we al voor volgend jaar gaan uitwerken. De rest volgt later.

- Een tentoonstelling met/rond oud speelgoed;
- 100 Jaar (bijzonder) onderwijs in Baarle (meenemen bij opening brede school);
- Studie naar leerlooierijen, brouwerijen, de Limfa, sigarenfabrieken;
- De geschiedenis van de Zonnebloem in Baarle;
- Studie naar geëmigreerde Baarlenaren;
- Kunst of Nep nog eens organiseren;
- Tentoonstelling rond het thema Kermis;
- Ontspanningsmiddag/avond met muziek;
- Tocht langs (water)molens in Hoogstraten, Meersel-Dreef, Retie, Grobbendonk, Tielen, Kasterlee;
- 175 Jaar België;
- Organisatie van een activiteit rond het thema 'handwerk'.

Smokkelen rond 1939

Fons Willemsen

De'n eerste keer dè ik meej aaier over de grens reej naor Bels, dè ging zo. Ik had ene wendjak. Ge weet toch wel wè dè is, ene wendjak? Dè is 'ne groten hollen bloes, meej onder 'nen baand heel strak rond d'n buik. De aaier wieren in papierkes gedaon en dan maor tassen boven diej'n baand. Ik kon er op lest meer als honderd meenemen in mijne wendjak. Die brocht ik naor Coob Wies in Hal. Op Bels hadde bekaant niks als bossen daor ge deur moest rijen om er te komen.

Coob Wies was ene goeien afnemer. Daor konde zowè van alles kwèet: aaier, bótter en kèès. Meestal naam ik suiker mee terug. Die was bij ons weer een paor centen duurder als in Bels. Ge mot weten dè toen ene cent net zoveul wèèrd was als nou enen halven Euro. Maor we zijn nou ook wel ruim zestig jaor wijer in den tèèd.

Ik weet nog dè ik nog eens naor Bels geweest ben op een gammele rotfiets. Dè was in oktober 1939. Ik naam tachtig aaier mee, allemaol rond m'n lèèf onder d'n wendjak en ik brocht twee kilo suiker mee terug. En weet'e wè ik verdiende? Aon de aaier een halfke per stuk. Dè was enen halve cent, dus saomen veertig centen. En veur de suiker twee centen per kilo, dè's dus vier centen. Veur ginds en terug de grens over te gaon, had ik een kapitaal van vierenveertig centen! Dè was heel veul als ge weet dat toen ene gewone werkmán maor twintig centen per uur kreeg. Daor moest hij dan een heel huishouwe van onderhouwe. We weten allemaol dè't'r toen veul grote huishouwes waoren. Dè was veur den oorlog 1940-1945 heel normaol. Een huishouwe mee zes tot tien kènder was heel gewoon en meer kwaam ook nog wel veur! Ge kunt begrèèpen dè de mensen het dan nie breed hadden.

Ik smokkelde om een paor centen te verdienen veur een pakske sje of een paor segretten te kunnen kopen. Die kostten toen al veul! Een pakske sje

kosste tien centen. Dè noemden wij een dubbeltje. Veur een pakske segretten moest'e vijftien centen geven.

Ik weet nog wè ik toen rookte: Chief Whip, Dushkind en ook Fifty-fifty. Wij zeejen altijd: als ge trekt, dan gift'ie. M'ne maot rookte North State. Die kossten een kwartje! Jao, zij hadden thuis meer geld als wij.

Kèkt nou eens wè een pakske sjek kost. Nie verschrikken hè. •4,80. Dè is veur zo'n pakske sjek omgerekend fl.10,56. Veur één pakske sjek! Segretten kosten per pakske •4,25 en dè is omgerekend naor guldens 9,45. Ik ben blij dè'k zoveul jaor gelejen meej roken gestopt ben.

We weten maor al te goed dè't lèève duur gewörren is. We verdienen meer als vruuger, maor alles kost ook veul meer. We hébben ook veul meer als vruuger. Elk huishouwen heej televies en telefoon en noem maor op: koelkas, diepvries en woater uit de kraon. Maor vruuger, denkt eens efkes nao; d'r was ene kelder om iets koel te bewaoren en woater kwaam uit de put. Wermte hadde van een kachel die ge stookte mee hout of kolen. Ge móest toch wel smokkelen om 's wè extra te hebben.

De volgende keer heb ik 't over m'nen eersten auto. Daor krèegde zat van te horen. De moeite wèèrd, dè weet ik zeker!

Merkwaardigheden (43)

Heidens karwei in het Rijke Roomse Leven

Schenkingen die bij Amalia binnenkomen, worden altijd goed bekeken, benieuwd als we zijn naar de aard en betekenis, de vorm en het nut, de ouderdom en het gebruik van de schenking.

Zo kregen we laatst eens een oud kerkboekje aangeboden. Een mooie aanvulling op de lange rij missaals en gebedenboeken die we al verzameld hebben. Dit exemplaar draagt als titel "Looft den Heer, keur van gebeden, verzameld en vertaald door Dr. E. Spaey" en werd uitgegeven door het Huis Spaey-Firoel te Edegem-Antwerpen in 1932.

Zoals gezegd: voor we het een plaats geven in de verzameling, kijken we eerst even naar vorm en inhoud. Zitten er misschien nog bid- en devotieprentjes in? Die verzamelen wij namelijk ook! Is het boekje geïllustreerd? Ja, dit exemplaar wel, en hoe. Er staat een kruisweg in afgebeeld in de vorm van prachtig gemaakte houtsneden van G. Baksteen. Bij het bekijken van die serie prenten viel me iets zeer merkwaardigs op.

Voor de duidelijkheid; de kruisweg bestaat uit veertien afbeeldingen die elk een fase uit de passie van Jezus laten zien. In katholieke kerken vind je ook altijd deze veertien staties van de kruisweg. Kerkboeken geven bij elk plaatje een overweging of een gebed.

II. Jezus wordt met het kruishout beladen

III. Jezus valt voor de eerste maal onder het kruis

Bij het bekijken van de veertien prenten in dit boekje valt me het volgende op: elke keer als er zwaar werk of “vuil” werk gedaan moet worden in het passieverhaal, dan komen er plotseling zwarte mensen, compleet met rieten rokjes ten tonele. Bij een statie als “Jezus wordt met het kruishout beladen”, zie je Romeinse soldaten afgebeeld. Dat is logisch. De dood door kruisiging is een Romeinse uitvinding. Maar wanneer in een volgende fase Jezus onder zijn kruis valt, dan komt er een neger aan te pas om dat zware stuk hout op te tillen. Verderop in het verhaal troost Jezus de wenende vrouwen. Daarbij is geen neger te bekennen. De kruisiging zelf wordt echter weer door een zwarte man uitgevoerd. De Romeinen en Farizeeën maken hun handen niet vuil!

VIII. Jezus troost de weenende vrouwen

IX. Jezus valt voor de derde maal onder het kruis

Merkwaardig. Wat kan daar nou achter zitten? Ik kan maar één verklaring bedenken. De kunstenaar en de samensteller van het boekje moeten gezocht hebben naar een uitbeelding die duidelijk liet zien dat het ter dood brengen van Jezus het werk was van ongelovigen. De zwarte Afrikaan stond symbool voor de heiden. Zij dachten naar de geest van die tijd, zoals ook wij meenden goed te doen als we zilverpapier verzamelden voor de “arme heidenkindertjes”.

Hoe dan ook; de officiële kerk had geen moeite met deze wijze van voorstellen. Vooraan in het boekje staan namelijk het vroeger gebruikelijke “Nihil Obstat” en het “Imprimatur”. Met het eerste geeft de kerkelijke functionaris die dit soort werken moet beoordelen aan, dat hij geen bezwaar heeft tegen de inhoud. De tweede term zegt dat de vertegenwoordiger van de bisschop toestemming geeft tot het drukken van het boekje. Het “in dienst nemen” van zwarte mensen en hen dit “heidense karwei” laten opknappen, wordt in de periode van het Rijke Roomse Leven dus kerkelijk goedgekeurd!

Kijkend met de ogen van vandaag zeggen we: merkwaardig.

Gerard Baksteen – de illustrator van dit kerkboek - werd geboren te Rotterdam op 2 december 1887. Hij kreeg zijn opleiding aan de Academie voor Beeldende Kunst in zijn geboortestad, studeerde ook aan het Hoger Instituut van Schone Kunsten in Antwerpen en kreeg privélessen van Jacob Smits uit Mol. Baksteen woonde en werkte achtereenvolgens in Rotterdam, Mol, Antwerpen, Rotterdam, Haarlem en Antwerpen. Hier werd hij lid van het St. Lucasgilde. Hij hield zich bezig met schilderen, aquarelleren, tekenen en het maken van houtgravures en houtsneden.

(Bron: Pieter A. Scheen, Lexicon Nederlandse Beeldende Kunstenaars, 1750-1950)

Een specht en een zere pols

Piet v.d. Flaes

Het was voorjaar 1944. Alle vogels waren druk in de weer met nestelen, broeden en het verzorgen van hun kroost. Ik zat op school bij de broeders. Onze school was opgeëist en de behuizing geworden voor de Duitsers. Wij waren met onze klas gehuisvest in de stal van de familie Fransen aan de Molenbaan. Geregeld werd ik op pad gestuurd om leerboeken te gaan halen in het sigarenfabriekje van Delahaut in de Roosakkerstraat. Daar lagen veel schoolspullen opgeslagen. Het was dikwijls lang zoeken. Men had bij de overhaaste ontruiming van de school van alles door elkaar ingepakkt. Ik zat in de achtste klas. Die was door de Duitsers in het leven geroepen, speciaal om de kinderen hun taal machtig te laten worden. Dit werd door de broeders gesaboteerd bij het leven.

Elk ogenblik kon de invasie van de geallieerden op de Atlantic Wall beginnen. Er waren geregeld vliegtuigen in de lucht die op alles schoten wat bewoog. Vooral het transport per spoor werd onder vuur genomen. Maar ook Duitse vliegtuigen werden er het slachtoffer van.

De Duitsers hadden vanaf 1940 alle lonen bevroren. Voor veel mensen was het na verloop van tijd echt armoede geblazen. Maar als kind had ik dat niet zo in de gaten. Ik vermaakte me best.

Zo was ik op een woensdagmiddag weer eens vrij van school. Eerst ging ik te voet langs de Oude Bredasebaan naar een opgedroogd ven. Daar was een tijd eerder een Duits vliegtuig neergestort. Na wat zoeken, vond ik daar enkele 20 mm granaatjes. Wist ik dat dat gevaarlijk speelgoed was! Ook vond ik er een stevig stuk plexiglas. Daar was ik heel blij mee. Je kon daar mooie ringen uit zagen. Ik stopte mijn kostbaarheden in mijn broekzakken en toog huiswaarts. De kogels heb ik bij ons in het bos verstoppt. Ik besepte wel, dat mijn vader niet erg blij zou zijn met deze buit.

Ik at een paar boterhammen met een stuk gekookt spek en ging toen via een andere weg naar het stuk loofbos van de familie Kerkhofs. Het lag waar later het zwembad gekomen is, waardoor het bos verdween. Dit was een prachtig stukje natuur met grote bomen erin, zoals beuken en eiken. Vooral in het najaar was het er soms druk met kinderen die beukenootjes en eikels kwamen rapen. Die kon je verkopen bij Klaasens op Loveren. In dit bos stond een schuur met in de buurt daarvan een diepe gemetselde waterput. Er waren vier hoekpalen bij geplaatst, waar men prikkeldraad omheen gewonden had. Wij gebruikten hem als echoput. Dan riepen we in de diepte: “Wat eet de koningin van Beieren?” De echo antwoordde: “Eieren.” Deze plek was omringd door hoog struikgewas en lag dus heel goed verborgen.

Wanneer men vanuit het open bos met een kijker richting de kom van Baarle keek, dan zag men een paar wachtposten van het Bels Lijntje en de boerderij van de familie Van Tilburg. Men kon tot op de Singel kijken en zag ook de nieuwe huizen aan de Alphenseweg.

In de schuur verbleven in die tijd diverse onderduikers welke zich onttrokken aan het werken in Duitsland. Dat was namelijk verplicht voor alle mannen tussen achttien en vijfenvijftig jaar. De onderduikers kregen een maandelijks vergoeding voor onderdak en voeding. In Baarle en Alphen waren er meer dan tweehonderd man mee gemoeid. Vooral pastoor Binck uit Alphen was heel actief voor hulp aan onderduikers. In Baarle was als speurder naar onderduikers een zekere Ferdinand von Goltz werkzaam. Ze noemden hem “Ferdinandje” en hij was zeer gevreesd. Hij kende Baarle op zijn duimpje. Op 6 oktober 1944 namen Canadese soldaten hem gevangen in Alphen.

Terwijl ik door het bos liep, zag ik hoe een grote bonte specht zich uit de nauwe opening van zijn nesthol wrong en zich met schrille kreten uit de voeten maakte. Ik wist dat er achter de schuur onder een afdak een ladder lag. Die tilde ik op en begaf me naar de boom waaruit de specht tevoorschijn gekomen was. Ik wrong met moeite mijn ene hand door het spechtenhol

naar binnen en betastte voorzichtig de vijf of zes eieren van deze vogel. Maar door al dat gewring zette mijn pols zo op, dat ik vast kwam zitten!

Opeens hoorde ik voetstappen en daar zei iemand: “Wat doe’de gij daar?” “Ik zit vast met mijn hand!” antwoordde ik beteuterd. “Wacht maar eens efkens”, zei de man. Hij haalde een stoel uit de schuur en ging een emmer water putten. Even later was hij terug en goot heel voorzichtig dat koude water over mijn pols. Ik moest even wachten en inderdaad, na een poos gleed mijn hand uit de holte. Ik klom opgelucht de ladder af. De man die mij uit mijn benarde positie geholpen had, was Connie Leemans. Hij is onlangs overleden. Wat was ik blij dat ik er zo goed vanaf gekomen was.

Dit spechtennest was van de grote bonte specht. Wij kennen nog meer spechtensorten. Zo bestaat ook de kleine bonte specht. In Nederland schat men het aantal van beide soorten op ongeveer vijftigduizend. Dan heb je nog de middelste bonte specht. Die is veel zeldzamer. We kennen ook de veel grotere zwarte specht. Deze is ook tamelijk zeldzaam. Het zijn allemaal prachtige vogels met een rode vlek op hun kop. De bonte spechten hebben ook wat rood aan hun achterkant.

Hun kop met stevige bek is met sterke spieren aan de nek verbonden. Zo kunnen ze gaten in bomen kappen. Ze beginnen hun nestholte vaak te maken waar ooit een zware tak aan de stam heeft gezeten. Daar hakken ze zich een weg naar binnen en dan maken ze een nestkom in de boomstam. De spaanders vliegen daarbij in het rond. De nestkom wordt gevoerd met mos en pluisjes. Het vrouwtje legt drie tot acht eieren en die zijn wit. Beide ouders broeden de eieren uit en voeden de jongen.

Connie nam me mee naar het schuurtje. Ik waste mijn polsen en hij legde een verband aan. Ik heb na dit voorval nooit meer naar spechten gezocht! Ik had er mijn buik vol van na dit avontuur. Mijn pols genas voorspoedig.

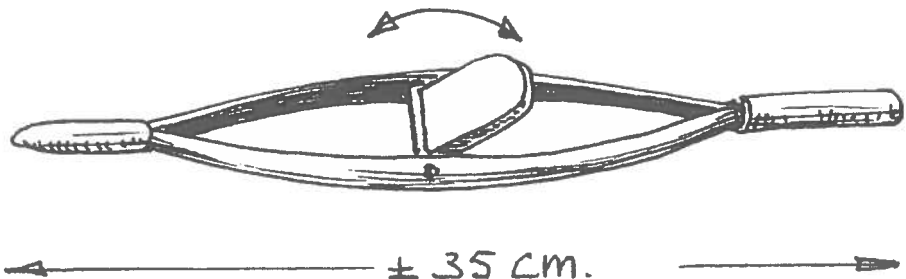
Arme Amalia (52)

Wij houden het deze keer heel kort en komen alleen even terug op een vraag die we vorige keer al stelden. Wij vroegen toen informatie over een onbekend voorwerp, maar de tekening daarvan ontbrak. Dan kun je moeilijk reacties verwachten.

Het gaat om dit metalen voorwerp, dat ongeveer 40 cm lang is. Aan het laswerk zien deskundigen dat het hoogstens ruim veertig jaar oud kan zijn. Wij willen graag weten: wat is dit? Waarvoor en hoe kan het gebruikt zijn? Bij welk ambacht hoort het? Is het een gangbaar hulpmiddel of een "uitvinding" van een handige baas?

Wie informatie kan geven, is welkom.

Volgende keer zijn we er weer met de vermelding van schenkingen zoals we dat gewend zijn.

Aanwinsten Bidoc (21)

Lida Luiten

Amalia bewaart uw schenkingen en stelt ze ter beschikking van de gemeenschap in haar alsmaar groeiende bibliotheek- en documentatiecentrum BiDoc. Wat Amalia het laatste halfjaar zoal vergaarde?

- Boekje met oude foto's van de Gaarshof
- Mensen uit Brabants Heem, deel 1: de heemkinderen; aangekocht
- Kroniek van de hertogen van Brabant, aangekocht
- Elks deel op het laatste is het graf, schenking van Christa Derks
- Uitvoeringsnota Monumenten
- Breedscheenjuffers, bevers en andere Brabanders, aangekocht
- Het Brabant van Toen, schenking fam. van Kempen
- Gemeenteatlas van de prov. N.-Brab. 1865, schenking fam. v. Kempen
- Vluchten voor de Grote Oorlog, aangekocht
- Het Rijke Roomse Leven I en II, aangekocht
- Rijk Rooms Brabant, aangekocht
- Breda en de Nassaus 1404-2004, aangekocht
- Zand op de schop, een archeologische kijk op de Kempen
- Bij ons in het dorp, landelijk leven in Vlaanderen
- Herdenkingsboek 1940-1945, schenking Provincie Antwerpen
- Ons Heem deel II Index 1942-1999, heemkunde Vlaanderen
- Over de Grens, het verhaal van Geert Gerritsen, schenking gem. Baarle-Nassau
- Geschiedenis van Brabant, van hertogdom tot heden, aangekocht
- Wegwijs. Den Oorlog Verklaard
- En territoire Belge et à Quarente Centimètres de la Frontière, schenking van dr. Brendan R. Whyte (Australië)
- Kunst en cultuur van Brabant. Schenking. Posterheide Brabant
- Oud-Turnhout in de jaren negentig, ruilabonnement
- De gulden van St.-Antonius en van St.-Sebastiaan, ruilabonnement

- Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1950, twee delen, schenking mevr. A. van Eijl
- 100 jaar St.-Antoniusparochie Oosthoven, ruilabonnement
- Oud-Turnhout en zijn verleden 3 en 4, 1997, ruilabonnement
- Oud-Turnhout in de jaren tachtig, ruilabonnement
- Oud-Turnhout, de tijd van toen II, 2001, ruilabonnement
- Turnhout, hoofdstad van de Kempen, schenking
- Noordbrabants historisch jaarboek deel 21, 2004
- Nazaten van Jan van der Heestraten, aangekocht
- Historie van Bladel, aangekocht
- Projectnota omlegging provinciale weg Baarle
- Beleidsnota buitengebied in ontwikkeling
- Dagboek 1914-1918 (kopie), Alfons Versmissen
- Bardenlied op Belgisch leger 1914-1918 (kopie), pater Ladislav Segers
- Oorlogsdagboek 1914-1918 (kopie), pater Ladislav Segers
- Wat betekende Miet Pauw in Baarle in het verzet, werkstuk en cd-rom
- Steden en Landschappen: de Kempen, schenking Huub Gulickx
- Hoogstraten tussen vrede en oorlog 1648-1748, aangekocht
- Geschiedenis boswachterij Chaam 1900-2000, aangekocht
- De Vlierbes XXV, 2003, ruilabonnement
- Goed gebekt in eigen dialect 1-5, aangekocht

Alle milde weldoeners, van harte bedankt. En... denk JIJ ook eens aan Amalia bij het opruimen van boeken, tijdschriften, knipsels, foto's en bidprentjes? Breng op woensdagavond een schenking voor haar mee!

Intentieverklaring over samenwerking

Herman Janssen

Ter gelegenheid van de Vlaamse Erfgoeddag op 17 April 2005 met als centraal thema "Gevaar" traden het museum Vergane Glorie en heemkundekring Amalia van Solms gezamenlijk naar buiten met een intentieverklaring onder het motto: "Ambachtelijk erfgoed in gevaar? Wij doen er wat aan!"

Ad Haneveer richt "vzw Vergane Glorie" op, een constructie die ook in de toekomst het goed beheer van het museum zal waarborgen. Een participatie van de heemkundekring in de werking van het museum is mogelijk, bijvoorbeeld bij het inrichten van tentoonstellingsruimtes.

De heemkundekring en het museumbestuur stellen aan elkaar voorwerpen **IN BRUIKLEEN** ter beschikking. Beide partijen worden daar beter van. Het museum vergroot zijn unieke collectie. De heemkundekring kan in het museum zijn schenkingen tonen aan de gemeenschap. Er komt meer ruimte vrij op de zolder terwijl het in bruikleen gegeven erfgoed gewoon beschikbaar blijft voor eigen gebruik. Bij wisseltentoonstellingen in het Heemhuis kan onze eigen collectie vanuit het museum worden aangevuld.

Vanaf nu heeft de heemkundekring de mogelijkheid om grotere schenkingen in ontvangst te nemen. Tot hiertoe moesten die beleefd worden geweigerd bij gebrek aan voldoende opslagruimte.

De heemkundekring wil in een later stadium bemiddelen bij andere verzamelaars over verdere samenwerking.

Activiteitenkalender 2005

Juni 2005

Zon 05	10.30-12.30	Open zondag en tentoonstelling 'Bedevaarten vanuit Baarle'
Zon 05	13.30-16.00	Tentoonstelling 'Bedevaarten vanuit Baarle'
Zat 11	07.15-19.00	Heemreis (abdijentocht in de Belgische provincies Waals- en Vlaams-Brabant)

Juli 2005

Zon 03	10.30-12.30	Open zondag en tentoonstelling 'Bedevaarten vanuit Baarle'
Zon 03	13.30-16.00	Tentoonstelling 'Bedevaarten vanuit Baarle'
Zat 16	13.00	Fietstocht naar Beerse

Augustus 2005

Zon 07	10.30-12.30	Open zondag en opening tentoonstelling 'Geschilderde Baarlese landschappen' van Antoon van Tuijl
Zon 07	13.30-16.00	Tentoonstelling 'Geschilderde Baarlese landschappen' van Antoon van Tuijl
Zat 13		Lokale Heemdag

September 2005

Zon 04	10.30-12.30	Open zondag, presentatie Heemkalender 2006 en tentoonstelling 'Geschilderde Baarlese landschappen' van Antoon van Tuijl
Zon 04	13.30-16.00	Tentoonstelling 'Geschilderde Baarlese landschappen' van Antoon van Tuijl
Zat 10 t/m zon 11		Open monumentenweekend (zaterdag Nederland, zondag België)

van w i r s k a a n t e